

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

1. līmeņa profesionālā augstākās izglītības studiju programma

Pirmsskolas izglītības skolotājs

DAIGA KUNČEROVA

VECĀKĀ PIRMSSKOLAS VECUMA BĒRNA RADOŠĀS DARBĪBAS SEKMĒŠANA ZĪMĒŠANĀ

Kvalifikācijas darbs

Darba autors

Daiga Kunčerova

Paraksts

Darba vadītājs

Docētāja

Dr.paed. Antra Randoha

Paraksts

Anotācija

Darba autore savā darbā „Vecākā pirmsskolas vecuma bērna radošas darbības sekmēšana zīmēšanā” sniedz ieskatu par bērnu radošuma attīstību pirmsskolā piecu un sešu gadu vecuma bērniem. Savā darbā autore apskata dažādu autoru un psihologu atziņas par jēdzienu „radošums”, viņu viedokļus un uzskatus.

Pētījuma pirmajā nodaļā tiek aplūkots radošās darbības skaidrojums pedagogu un psihologu teorētiskajās atziņās:

- radošās darbības vispārīgs raksturojums;
- radošās darbības attīstība 5-6 gadus veciem bērniem, vecumposma raksturojums;
- zīmēšana – radošās darbības sekmētāja.

Pētījuma otrajā daļā tiek pētīta radošās darbības sekmēšanas iespējas 5- 6 gadus veciem bērniem zīmēšanā:

- pētījuma metodoloģiskais raksturojums;
- bērnu raksturojums;
- vecāku anketēšana.;
- pētījuma norises apraksts un analīze.;
- pētījumā iegūto datu analīze un apkopojums.

Darbam ir šāda struktūra: ievads, divas nodaļas, divas tabulas, astoņi attēli, secinājumi, izmantotās literatūras saraksts un 7;pielikumi. Darba apjoms 63 lapas.

Annotation

The author of the work "Promotion of creative actions for older preschool child" researches the development of children's creativity in the preschool at ages five and six years. In his work the author investigates the ideas of various authors and psychologists about the concept of "creativity", their opinions and beliefs.

The first chapter of this study work describes the following explanation of creative activity in theoretical knowledge of pedagogues and psychologists:

- general characteristics of creative activity;
- development of creative activity for children aged 5-6, age characteristics;
- drawing – a promotion of creative activity.

The second part of the work the author researches the possibilities how to promote creative activity in drawing processes of children aged 5-6 years:

- methodological description of the research;
- Characteristics of children;
- questionnaire for parents;
- Description and analysis of the research proceses;
- analysis and summarize of data obtained in the research.

The work has the following structure: introduction, two chapters, two tables and eight pictures included, conclusions, list of literature sources and 7; attachments. The total volume of work is 63 pages.

Saturs

Ievads.....	5
1.Radošās darbības un jēdzienu skaidrojums dažādu autoru darbos.....	7
1.1. Radošās darbības vispārīgs raksturojums	7
1.2. Bērnu radošuma attīstība pirmsskolā 5- 6 gadu vecumā, vecumposma raksturojums	13
1.3. Zīmēšana – radošuma sekmētāja	18
2. Radošās darbības sekmēšanas iespējas 5-6 gadu vecuma bērniem zīmēšanā	21
2.1. Pētījuma metodoloģiskais skaidrojums	21
2.2. Vecākās pirmsskolas bērnu raksturojums.....	23
2.3. Vecāku anketēšana.....	28
2.4. Pētījuma norises apraksts un analīze	31
Secinājumi	43
Literatūras un avotu saraksts	44
Pielikumi.....	46

Ievads

„ Nav nozīmes cik jums gadu.
Ja jūs spējas saglabāt vēlmi būt radošs,
bērns jūsos ir dzīvs.”
(Dž. Kasavetess)

Bērnība ir kā nebeidzama bagātību krātuve. Tā ir neatņemama mūsu dzīves daļa, kuras laikā mēs daudz ko apgūstam, iemācamies, raugamies uz dzīvi pavisam savādāk. Tas ir laiks, kad varam dzīvi pavadīt savādāk – laimīga, bezrūpīga bērnība. Laiks, kad bērns sāk attīstīties visstraujāk un iepazīt pasauli. Katrs no mums ir personība, kura piedzims ar savām domām, spējām un mērķiem. Līdz ar to neviens no mums nedomā vienādi. Mēs varam aplūkot vienu un to pašu lietu, bet katrs no mums to atdarinās, vai uzzīmēs savādāk. Tas ir tāpēc, ka katrs no mums piedzimis ar savām spējām, intelektu un savu radošumu. Šīs spējas mēs atklājam bērnā tikai viņa darbības laikā. Tāpēc ļoti svarīga ir bērna audzināšana, apstākļu radīšana un attīstības sekmēšana, kā arī attiecīgas vides radīšana. Tā ir prasme, kuru var apgūt ikviens no mums. Radošums tāpat kā intelekts, tikumība un fiziskā attīstība ir personības būtiska vērtība, tā izpaužas jebkurā cilvēka darbības veidā. Intelekts ir viena no svarīgākajām radošās personības iezīmēm. Bērna radošumu nedrīkst ierobežot laika limits, vai sacensību atmosfēra. Radošums ir prāta un gara spējas, kas mums šķietami no nekā ļauj radīt kaut ko jaunu, noderīgu un skaistu. Bērns savu ieceri atrisina individuāli, radoši, neordināri. Pirmsskola ir labākais atspēriena punkts, kur skolotājas pavadībā bērns sāk iepazīt mākslu, mākslas pasauli un tās vērtības. Svarīgi, lai bērna radošajai darbībai vienmēr būtu pozitīva attieksme arī no skolotājas puses, tas palīdzēs bērnam atvērties un vairo bērna pārliecību par sevi, kā arī stimulēs bērnu tālākai darbībai.

Pētījumā atspoguļots kā zīmēšana sekmē vidējā pirmsskolas vecuma bērnu radošuma attīstību

Pētījuma objekts: pedagoģiskais process pirmsskolā (vizuālajā mākslā)

Pētījuma priekšmets: vecākā pirmsskolas bērnu vecuma radošuma attīstība.

Hipotēze vai pētījuma jautājums: Vecākā pirmsskolas vecuma bērnu radošumu sekmē zīmēšana, ja pedagogs izvēlas bērna interesēm atbilstošas dažādas zīmēšanas tehnikas, veidojot radošumam atbilstošu vidi un noskaņu, kurā bērns darbojas. Nodrošina materiālu dažādību radošas darbības īstenošanai, bērnam tiek dota izpausmes brīvība un tiek ievērotas vecumposma attīstības likumsakarības.

Pētījuma mērķis: teorētiski un praktiski izpētīt un izzināt bērna radošuma sekmēšanas iespējas zīmēšanā.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt pedagogu un psihologu atziņas par radošumu.
2. Izzināt radošuma sekmēšanas iespējas zīmēšanā.
3. Izstrādāt ieteikumus radošuma sekmēšanai.

Pētījuma metodes:

1. Teorētiskā pētīšanas metodes: pedagoģiskās, psiholoģiskās un mākslas literatūras teorētiskā analīze.
2. Empīriskās metodes: pedagoģiskā novērošana, statistiskā analīze.

Pētījuma bāze: Sējas pirmsskolas iestāde „X”,

Pētījumā piedalās: 16 bērni, kuru vecums ir 5-6 gadi.

Darba struktūra: darbs sastāv no 63 lpp 2 nodaļām, ietver 2 tabulas

1.Radošās darbības un jēdzienu skaidrojums dažādu autoru darbos

1.1. Radošās darbības vispārīgs raksturojums

Jēdziens radošums un kreativitāte ir pieminēti daudzās grāmatās, līdz ar to šiem jēdzieniem var atrast daudzu autoru viedokļus un skaidrojumus. Teorētiskajos avotos radošums tiek skaidrots dažādi. Tas daudzpusīgi atklāj šī jēdziena būtību. Šī jēdziena latviskoto variantu Latvijā ir ieviesusi R. Bebre. Viņa pirmo reizi vārdu radošums min kā latviskotu analogu angļu creativity. Kreativitāte no latīņu valodas – creato „radīšana”. Viņas definīcijā vispilnīgāk raksturota radošuma daudzpusība. Tās ir cilvēka radošās spējas, kuras var izpausties jūtās, domāšanā, kā arī citos darbības veidos. Kā skaidro pati raksta autore, kopš tā laika tas iegājis studentu, psihologu un pedagogu aprītē. Kreativitāte (radošums) tāpat kā intelekts, tikumība, fiziskā attīstība ir personības būtiska vērtība. Radošums ir nepieciešams cilvēkam visos darbības veidos. Kreativitāte tiek vērtēta kā noturīga individualitātes īpašība, ko raksturo novatorisms, oriģinalitāte, antikonformisms, drosme, un jaunrade darbības produktivitāte dažādās nozarēs: mākslā, zinātnē, pedagogijā u.c., ko raksturo radoša intuīcija, bagāta fantāzija, iedvesma, psiheplastiskums, virsapziņas darbība. Tā ir cilvēka neatņemama sastāvdaļa attīstības rosinātāja un virzītāja. Kreativitāte ir iedzimta īpašība, kas dažādiem indivīdiem piemīt dažādā pakāpē. Radošu personību raksturo vairākas pazīmes un īpašības ideju ģenerēšana un jaunu vērtību – vienreizēju oriģinālu darbu radīšana ar individuālu un sociālu nozīmi. Radošums ir uzdrīkstēšanās. Radošai personībai radošums ir iekšēja nepieciešamība. Personības attīstību sekmē ikviena darbība. Radoša darbība ir produktīva darbība. Radoša personība attīstās radošā patstāvīgā darbībā (Bebre, 2011, 276). Vēlāk šī vārda skaidrojums tika nopublicēts arī „Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīcā”, kurā vārdu radošums skaidro šādi – īpašība būt radošam, spēja radīt jaunas materiālas vai garīgas vērtības, vai sakārtot idejas un reālās īstenības, parādības īpatnējās attiecībās, izteikt oriģinālas interesantas domas, pieejas. Tāds, kas garīgas darbības procesā rada oriģinālas idejas. No angļu valodas tulkots – creativity (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 1999, 404). Radošs – tāds, kas rada vērtības (parasti garīgās vērtības) (Latviešu valodas vārdnīca, 1987,179).

Savukārt V. Hibnere vārdu kreativitāte un radošā iztēle ir skaidrojusi šādi: Kreatīva jeb radoša personība – augsta līmeņa kultūras cilvēks, brīva, patstāvīga, iniciatīvas bagāta, sociāli aktīva, radoša, domājoša personība ar augstu profesionālo kvalifikāciju un plašu orientāciju visu mākslu jomā (Hibnere, 1998, 178). Kreativitāte ir spēja ar imaginācijas (izdomas, iztēles) palīdzību aptvert lietas jaunā skatījumā, tā ir oriģinalitāte. Prasme atrast kaut ko jaunu, piemēroties jaunām neparastām situācijām, arī spontāna uztvere, katrā ziņā radīt kaut ko jaunu (Hibnere, 2003,276).

Kreativitātes pētnieks J.Elšauts norāda, ka ir trīs virzienu pētījumi kreativitatē. Tie ir pētījumi par kreatīvu (radošu) personību, kreatīvu procesu un kreatīvu rezultātu. J.Elšauts uzskata, ka jo plašākas zināšanas, jo vairāk ir iespējamas jaunas kombinācijas un var sasniegt augstāku sarežģītības līmeni. Radošiem cilvēkiem ir drosmīga, dzīva un paredzoša iztēle, kas viņiem palīdz viegli izmantot iegūtās pieredzes izraisītos iespaidus un radīt jaunus. Šis uzskats lielā mērā radošo rezultātu salīdzina ar problēmrisināšanu. Abi tiek uzlūkoti kā meklējuma procesi (Elšauts, 2003, 120).

Savukārt P.Simonovs norāda, ka radošums ir process, kas rosina apvienot materiālās un garīgās vērtības. Radošuma process var parādīties arī attieksmē pret cilvēkiem un ir oriģināls sadzīves problēmu risinājums. Tādejādi radošā procesā piedalās cilvēks veselumā (viņa ķermenis, prāts, jūtas, griba, pieredze utt). Radošums var atklāties visdažādākajā veidā dažādās sfērās (zinātniskajā, profesionālajā, mākslinieciskajā darbībā, sadzīvē, ikdienā u.c). Radošumā piedalās gan atmiņa, gan iztēle, izvēlīgums u.c parādības. Īpaša funkcija ir apziņai, zemapziņai, virsapziņai. Kā norāda P.Simonovs virsapziņa saistīta ar radošo intuīciju. Pēdējā ir atšķirīga parādība pretstatā bieži sastopami reproduktīvajai intuīcijai (Simonovs, 2003,120).

1.tabula.Viedokļi par radošas darbības raksturojošām pazīmēm.

Autors	Viedokļi par radošas personības raksturojošām pazīmēm
R.Bebre	Novatorisms, oriģinalitāte, antikonformisms, drosmē, jaunrades darbības produktivitāte dažādās nozarēs: mākslā, zinātnē, tehnikā, pedagoģijā u.c, radošas intuīcija, bagāta fantāzija, iedvesma, psihes plastiskums, virsapziņas darbība; kā galvenā īpašība minama radošums
S.Farnham-Diggory	Atvērtība jaunām idejām un cilvēkiem, neatkarība, it īpaši lietās, kas saistās ar radošo aktivitāti, elastīgums, spēja atteikties no stereotipiem
L.Jovaiša	Personības īpašību komplekss, kas rada produktīva darba rezultātā sasniegt oriģinālus, sabiedrībai nozīmīgus, kvalitatīvi jaunus darbības rezultātus
I.Miķelsone	Kreativitāte ir universāla īpašība, kas palīdz cilvēkiem pašizteikties dažādās formās, un tā parādās visu profesiju cilvēkiem. Pētījumi liecina, ka tā parādās dažādās dzīves situācijās

Radošums ir īpašība, ko radoši cilvēki izmanto, lai iegūtu radošu rezultātu. Radošs rezultāts var būt mākslas darbs, zinātniska teorija, arī kaut kas nemateriāls, piemēram, radoša saruna vai iztēlē, radusies ideja. Parasti bērni radošo darbību attīsta jau pirmsskolas vecumā, spēlējot

attīstošās rotaļas, bērnu literatūras lasīšanā, dziedāšanā, kāda instrumenta spēlē, brīvās fiziskās kustībās, ritmikā un estētiskās jomas darbības veidos, kuros izšķirošā nozīme ir redzei – vizuāli uztveramai, vadāmai un kontrolējamai manuālai darbībai. Par radošu ideju vai produktu parasti uzskata kaut ko oriģinālu un piemērotu jauniem apstākļiem. Radošums ir arī viss cilvēka emocionālās attieksmes un spēju kopums, kas ļauj attīstīt radošas domas, idejas vai iztēles veidolus. Radošā procesa pamatā daļēji tiek izmantota intuīcija, nejauši pamanītas sakarības, kas izrādās rezultatīvas. Radošums ir prāta un gara spēja, kas mums šķietami no nekā ļauj radīt kaut ko noderīgu, kārtīgu, skaistu vai nozīmīgu (Fišers, 2005,48).

Ikviens bērns piedzimst ar radošām spējām, taču skolotājam ir pienākums nodrošināt bērnam klimatu, kurā bērns jutīsies drošs un atbalstīs to (Fišers, 2005, 52). Radošu klimatu nodrošina saskarsme, un saskarsme gandrīz nekad nav neitrāla. Nozīme ir visam, kas tiek pateikts. Teiktais vai nu palīdz radīt gaisotni, kurā var droši dalīties ar domām un prātojumos vai arī saposta radošo klimatu. Ne vienmēr svarīgi ir tas, ko pasakam, bet gan tas, kā to pasakam. Pret bērnu jāizturas ar augstsirdīgu izpratni, cenšoties neuzsvērt viņa kļūdas, bet paslavēt par pūlēm. Ir svarīgi ticēt bērna veiksmei. Nepieciešams bērnam sagādāt stimulu un raudzīties, lai viņam vienā vai otrā jomā paveicas. Jo visspēcīgākais stimuls ir veiksmīgs rezultāts. Bērna pašcieņu veido ne vien pārliecība, ko mēs viņam radam ar vārdu un darbu palīdzību, bet arī piemērs, ko rādam būdami vecāku un skolotāju lomā. Mums jāstiprina pašiem sava pašcieņa, jābūt pārliecinātiem par savām radošajām spējām, jo ar to, kādi esam paši, varam iemācīt daudz vairāk ar to, ko runājam (Fišers,2005,55).

Ikvienam bērnam piemīt radīšanas impulss, tikai tas ir bērnos jāatmodina. Radošā domāšana nerodas tukšumā, tai nepieciešams kāds stimuls, kaut kas konkrēts, ar ko strādāt. Kā mēdza teikt senie grieķi, nekas nevar rasties no nekā. Reizēm, radošas domas iemiesojums parādās pēkšņi un negaidīti, nobriestot idejai, kas ilgi bijusi snaudošā stāvoklī, domai, kas uzpeld prātā no neapziņas dzīlēm. Bet neapziņu nav iespējams piespiests radīt jaunas idejas, tā neradīs neko, ja vien tajā neatlaidīgi nebūs ieguldīti fakti, iespaidi, jēdzieni un nebeidzama apzinātu prātojumu un risinājuma meklēšanas centienu virkne (Fišers, 2005, 58).

Savukārt pēc A.Maslova domām, radošums ir katram cilvēkam iedzimts un tikai 1% cilvēku to realizē. „Pagatavojot lielisku zupu, cilvēks strādā radošāk, nekā uzgleznojot vāju gleznu”. Radošā darba tapšana iziet cauri trim stadijām – ieceres rašanās, ieceres iznēsāšana, ieceres īstenošana. A.Maslovs par radošuma virzītājspēku uzskata cilvēka „vajadzību pašaktualizēties”. Katrā cilvēkā ir iedzimts radošais potenciāls, kas nosaka iekšēju vajadzību kļūt par kaut ko. Bērns kopš dzimšanas ir dabiski radošs. Radošuma attīstībai ir nepieciešami labvēlīgi apstākļi. A.Maslovs arī uzskata, ka sabiedrībai nav vajadzīgi radoši cilvēki, jo viņu neordinārās idejas traucē citiem ērti dzīvot. Sabiedrībai ir vajadzīgi pielāgoti, adoptēti cilvēki, kas atdarina citus,

ievēro pieņemtās normas, uzņemas noteiktas sociālās lomas un darbojas konkrētā sabiedrībā (Macloy,1999).

Arī Madlēna MakMurreja par radošumu ir teikusi šādi:”Radoša darbība piedāvā jaunu iespēju saskarties ar kaut ko līdz šim neatklātu sevī. Strādājot ar dažādajiem, paša radītajiem tēliem, mēs apvienojam kreativitāti ar izpratni, un tas rada jaunu dimensiju mūsu personīgajā attīstībā” (Mc Murray,1990,105).

N.Picka kreativitāti (radošumu) definē kā piemērošanos jaunām, neparastām situācijām, arī spontānu uztveres spēju, kā arī spēju ar iztēles (fantāzijas) palīdzību aptvert lietas jaunā skatījumā, oriģinalitāti, spēju atrast kaut ko jaunu (Picka, 1990, 157).

Ir noskaidrots, ka izšķiroša lona bērna radošo spēju attīstībai ir ģimenes mikrovidei. Kā arī atkarīgi no audzināšanas un pašaudzināšanas. Pēc psihologu atziņām radošums kā personības īpašība veidojas, pamatojoties uz vispārīgo apdāvinātību, mikrovides ietekmē un atdarinot. Lielu lomu spēlē arī estētiskā audzināšana, mūzikas klausīšanās, pasaku lasīšana, attēlu aplūkošana.

Radošums ir prasme, kuru iespējams apgūt, attīstīt un izmantot (de Bono, 2011,7).

Arī Ļ.Vigotskis uzskata, ka radošums ir uzdrīkstēšanās, darbība, kuras rezultātā personība darina kaut ko individuālu. Bet, lai sekmētu bērnam radošo attīstību, skolotājam jārada radoša atmosfēra. To savukārt var ietekmēt skolotāja radošā personība. Tikai radoša skolotājas personība var atraisīt audzēkņu kreatīvo potenciālu (Vigotskis, 2003, 12).

Radošas domāšanas nozīme mūsdienās vairs nav jāuzsver. Ja attīstīsim tās un spēsim nākt klajā ar jaunām idejām, ne tikai savā profesijā, bet arī personīgajā dzīvē radoša domāšana var aizvest dažādos jaunrades ceļos. Tā var bagātināt dzīvi.

Kas ir radošā domāšana? Radošumu uzskata par speciālu, savā ziņā noslēpumainu īpašību. Pētnieki šo īpašību saistījuši ar vienu vai vairāk nekā vienu no četriem radošuma aspektiem:

- radītā ideja vai produkts;
- radīšanas process;
- radošā cilvēka personība;
- radoša vide.

Radošās domāšanas galvenie veidi – abstraktā (salīdzināšana, analīze un sintēze, abstrahēšana un vispārināšana, konverģentā domāšana (virzīta uz vienu atrisinājumu), diverģentā domāšana (sazarota vairākos virzienos) un operatīvi stratēģiskā domāšana, tēlainā domāšana (Hibnere, 1998, 142).

Bērnam pietiek laika, lai saprastu, cik liela radoša nozīme ikvienā izvēlētajā darbības jomā ir pieliktajām pūlēm. Radoša domāšana ir tēlaina, atjautīga, tās laikā rodas jaunas idejas. Ikvienā radošā procesā meklējot problēmas risinājumu, nepieciešams izmantot kritisko spriešanu, radošām idejām ir jābūt ne vien jaunām, bet arī vērtīgām (Fišers, 2005, 52).

Radīt vienmēr nozīmē darīt kaut ko jaunu. Mārtiņš Luters (Luters, 2008, 13).

Radīšana vairāk notiek prātā. Uztvere, idejas un izjūtas tiek apvienotas priekšstatā vai vīzijās. Protams māksliniekam, rakstniekam vai komponistam ir vajadzīgas prasmes un metodes, lai uz audekla vai papīra attēlotu to, kas iecerēts prātā. Šis pats princips attiecas uz radošu domāšanu. Bērna radošās spējas uzplaukst, ja viņš izjūt, ka tuvie cilvēki izturas sirsnīgi un atzinīgi. Arī bērni tāpat kā mēs visi tiecas radīt kaut ko tiem cilvēkiem, kurus mīl. Psihiskās brīvības izjūta veicina radošās spējas, sagādājot bērnam izpausmes brīvību. Bērnam jājūtas pietiekami drošam, lai viņš varētu izmēģināt kaut ko jaunu, juzdamies brīvs to darīt.

Alberts Einšteins raksta – „Es ticu intuīcijai un iedvesmai....Reizēm jūtos pārlicināts, ka man ir taisnība, lai gan pats nezinu kapēc....Iztēle ir svarīgāka par zināšanām. Jo zināšanas ir ierobežotas, bet iztēle ietver visu pasauli”(Einšteins,1990,48).

Savukārt Žans Piažē ir rakstījis šādi: „Izglītības galvenais mērķis ir izveidot cilvēkus, kuri spēj paveikt kaut ko jaunu, nevis tikai atkārtot to, ko darījušas iepriekšējās paaudzes – radošus cilvēkus, kuri spēj izgudrot un atklāt. Izglītības otrs mērķis ir veidot cilvēkiem kritisku prātu, kas spēj pārbaudīt, nevis tikai pieņemt visu, kas viņiem tiek piedāvāts”(Piažē, 1990,46).

Radoša domāšana ir tēlaina, atjautīga, tās laikā rodas jaunas idejas. Radošā domāšana ir vērtīga tāpēc, ka tā pieeju izvēlei padara elastīgu. Ikvienā radošā procesā meklējot problēmas risinājumu, nepieciešams izmantot kritisko spriešanu, jo radošām idejām ir jābūt ne vien jaunām, bet arī vērtīgām. Radošajai domāšanai nepieciešama augsta motivācija un neatlaidība ilgā laika posmā (vai nu patstāvīgi, vai ar pārtraukumiem) vai arī ārkārtīgi intensīva spēku sakopošana. Viena no ilgā bērnības periodā labajām īpašībām ir tā, ka šajā laikā mums ir iespējas izmēģināt daudzveidīgas radošas nodarbības. Radošā domāšana ir veids, kā izraisīt idejas, kuras vienādi vai otrādi var izmantot dzīvē. Radošās domas veicināšanai bieži vien svarīgāks ir process, nevis risinājums vai rezultāts. Tā kā radošums ir domāšanas veids, bet domāšanas veids nosaka attieksmi, tad radošā domāšana ir arī attieksmes veidošanās process. Tieši attieksme līdztekus ar procesa izmantošanu var stimulēt neskaitāmu radošu ideju parādīšanos visā bērna dzīves laikā. Radošajam procesam ir vairākas pakāpes. Tās var rezumēt kā piecas stadijas:

- STIMULS,
- IZPĒTE,
- PLĀNOŠANA,
- DARBĪBA, PĀRBAUDE.

Stadijas var daļēji sakrist, un bērns procesā var iesaistīties vai to pamest jebkurā stadijā. Iztēle ir viens no visnepieciešamākajiem izziņas procesiem vizuālajā mākslā. Vizuālās mākslas darbības attīsta, veido bērna novērtēšanas spējas, estētisko uztveri un gaumi, mākslinieciskās spējas, prasmi patstāvīgi veidot kompozīcijas, izmantojot dažādus materiālus, attēlošanas paņēmienus

un vizuālās mākslas tehnikas. Radošā iztēle – viens no mākslinieciskās daiļrades visnepieciešamākajiem procesiem. Ar iztēles palīdzību notiek jaunu tēlu radīšana apziņā, pamatojoties uz iepriekš gūto informāciju un pieredzi, kas ieguldīta atmiņā, pārveidota ar radošās domāšanas palīdzību. Radošās iztēles galvenie posmi mākslinieciskajā daiļradē ir: ieceres rašanās, ieceres „iznēsāšana” nobriešana jeb pilnveide un ieceres praktiska vizualizēšana tēla atveidojumā (Hibnere, 1998,178).

Savukārt radošais process bieži ir neapzināts, spontāns, ar gribu nekontrolējams. Radošais process lielā mērā notiek zemapziņā, kuru ietekmē apziņa. Kā zināms radošā procesa pirmajos posmos, kad tiek izvirzīta problēma, aktīva ir apziņa, risināšanas posmā procesi notiek arī zemapziņā, lēmumu atlasē un pareizības novērtēšanā var dominēt apziņa.

Autore apliecina savus uzskatus par kreativitāti, kas saskan ar A. Maslova viedokli, ka tieši radošie skolēni ir neērti traucējoši pedagogiem ar saviem urdīgajiem jautājumiem un netradicionālu uzvedību. Šis uzskats lielā mērā radošo rezultātu salīdzina ar problēmrisināšanu. Abi tiek uzlūkoti kā meklējuma procesi. Savukārt radošais process bieži ir neapzināts.

Viļjams Plomers ir teicis šādi: Radošu cilvēku funkcijas ir saskatīt saistību starp domām, lietām vai izteiksmes formām, kas var šķīst pilnīgi dažādas un apvienot tās jaunās formās, tā ir spēja savienot šķietami nesavienojamo (Edeirs, 2008, 28).

Analizējot jēdzienu „radošums” jeb kreativitāte, analizējot dažādu autoru atziņas un aplūkojot tabulas, darba autore secina, ka šis jēdziens dažādu autoru darbos ir izskaidrots ļoti līdzīgi. Balstoties uz šiem faktiem, var secināt, ka radošums ir iedzimts un piemīt ik vienam no mums. Tikai nelielai cilvēku daļai ir vajadzība to trenēt un attīstīt. Katram no mums radošums izpaužas savādāk. Radoša darbība ir produktīva darbība. Viens var gleznot skaistas gleznas, savukārt cits var pagatavot gardu ēdienu, bet abi ir radoši, kreatīvi un izdomas bagātīgi cilvēki. Kā izteicies Maikls Poliani: „Mēs zinām vairāk, nekā paši to zinām”.(Poliani, 2005, 63). Prāts un domāšana tāpat kā muskuļi attīstās vingrojot. Jo vairāk mēs rosinām un pārbaudām prāta spējas, jo labāk prāts apstrādā informāciju. Radīšana lielākā mērā notiek mūsu prātos.

1.2. Bērnu radošuma attīstība pirmsskolā 5- 6 gadu vecumā, vecumposma raksturojums

Vizuālās mākslas mērķis pirmsskolā ir attīstīt katra bērna radošo spēju, atspoguļot apkārtējo pasauli, rosināt izteikt savas izjūtas vizuālos tēlos, pielietot daudzveidīgus izteiksmes līdzekļus. Bērība ir ļoti svarīgs posms cilvēka mūžā. No tā, kā pagājusi bērība, kas ietekmējis bērnu šos gadus, kas no šiem gadiem saglabāties sirdī un prātā, lielā mērā ir atkarīgs, par kādu cilvēku kļūs nākotnē šīs dienas mazulis. Katram pedagogam, vecākiem ir svarīgi organizēt pirmsskolas posmu tā, lai sekmīgi noritētu mērķtiecīga attīstība. Pirmsskola ir tā vieta, kur jau no bērības bērnam tiek ielikti pamati. Viss pedagoģiskais process tiek balstīts uz to, lai bērns savā dzīves gaitā attīsta tādas īpašības kā krāsu, formu u.c. uztveri, iztēli, gaumi utt, ja skolotājs plāno darbības dinamiku. Tēlotājdarbības procesā vissvarīgākais ir bērna aktivitāte, tiekšanās pēc radošiem meklējumiem un pieaugušā iecietīga, smalkjūtīga attieksme pret bērna iesākto darbību, kā arī atsaucību tēlotājdarbības procesa laikā. Tēlotājdarbības mērķis pirmsskolā ir veicināt apgūt lietu un parādību attēlošanu, līdzekļus dzīves iespaidu tēlainai atspoguļošanai. Veidot sapratni par estētisko uztveri, gaumi, mākslinieciskām spējām, prasmi patstāvīgi veidot kompozīcijas, izmantojot dažādus materiālus (Hibnere,2000,42). Notiek zināšanu bagātināšana spēju un prasmju attīstīšana. Spēju attīstībai liela nozīme ir iedzimtībai, ģimenei un videi, kurā bērns atrodas. Šajā procesā svarīgu lomu spēlē arī skolotāja, kurai ir jārada bērnam tāda vide, kurā viņš gribēs radoši darboties. Tas savukārt vai nu sekmēs bērnu turpmākajai darbībai vai arī gluži otrādi, bērns pazaudēs jebkādu interesi (Hibnere, 2000, 43).

Pirmsskolas vecuma bērnu mākslinieciskā darbība aplūkojama kā attieksmju veidošanās process pret apkārtējo pasauli. Bērnu patstāvības līmenis mākslinieciskajā darbībā pieaug līdz ar viņu attīstību un iespējams veikt sarežģītākas fiziskās un garīgās darbības. Pirmsskolas vecuma bērniem ir raksturīga uzskatāmi, konkrētā, kā arī tēlainā domāšana, jo iztēle bērībā ir vislabākais attīstītais izziņas process. Iztēle un radošums darbojas ar tēlu un priekšstatu, asociāciju ķēdēm. Tai ir nozīme abstraktās domāšanas sagatavošanā. Tēlainā domāšana tā ir vienlaikus arī iespaidu, iztēles, fantāzijas un domas auglis. Tēlainās domāšanas process sākas ar objektu, kas kaut kāda iemesla dēļ ir piesaistījis uzmanību: ar savu īpatnēju formu vai neparastām detaļām. Bērna tēlaino domāšanu ietekmē viņa sajūtas un pieredze. Izmantojot juteklisko pieredzi tēlainā domāšana nodrošina objektu izzināšanu, rada iespēju objektu un tā attiecības radoši pārveidot. Vizuālās mākslas nodarbībās – zīmēšanā un veidošanā tiek rosināts bērnam izteikt savus emocionālos pārdzīvojumus un attīstīt bērna radošumu. Ar tēlotājdarbības palīdzību bērns iepazīst pasauli skaistāku, priecīgāku, emocijām bagātāku. Tā rosina bērnu pašu radīt darbus, kas atspoguļo vēroto vai fantāzijā radīto. Ar šīm darbībām tiek veicināta arī bērna

psihisko procesu attīstīšana: sajūtas, uztvere, atmiņa, iztēle, uzmanība un griba. Bērna radošo spēju attīstībā liela nozīme ir viņa interesēm par kādu mākslinieciskās darbības veidu. Pirmsskolas vecuma bērns jau spēj realizēt savas radošās idejas, lietojot dažādas tehnikas un materiālus. Viss, kas bērnu dzīvē rada brīnumus un nodrošina interesi, dod iespēju viņiem attīstīt iztēli (Frīdenberga, 2003, 4).

Pirmsskolas vecuma bērnu radošajai mākslinieciskai darbībai raksturīgas 3 attīstības pakāpes.

1. Bērns nodarbojas sev pazīstamos apstākļos bez ārēja pamudinājuma.
2. Patstāvīgi izvēlas zināmus darbības veidus jaunās, neparastās, bet pēc rakstura tuvās situācijās. Bērni nostiprina iegūtās zināšanas. Bērns pats izrāda iniciatīvu veikt šo uzdevumu.
3. Darbības pamatnoteikumi iegūs vispārinātu raksturu un kļūst par kritērijiem jebkuras patstāvīgas darbības apstākļos. Bērniem rodas izpratne par dažādu tehniku izmantošanu konkrētas tēmas attēlošanai.

Daudzveidīgu zīmēšanas darbības tehniku un vienlaicīgi mākslinieciskās izteiksmes līdzekļu apguve nodrošina bērnu darbu izpildījuma kvalitātes pieaugumu un sekmē radošās darbības attīstību.

Radošā darbība no reproduktīvās atšķiras īstenošanas procesā. Radošajā darbībā patstāvība ir obligāts mākslinieciskās darbības komponents, kas prasa grūtību pārvarēšanu un ir vērtējums kā grūtības izpausme. Līdz ar to bērna patstāvīgo darbību var aplūkot kā noteiktu radošās darbības rezultātu. Ja bērni mākslinieciskās darbības rezultātā attēlo kaut ko jaunu, kas atšķiras no parauga vai dotā varianta, tad bērnu patstāvīgā darbība tiek dēvēta par radošu jeb kreatīvu. Ir svarīgi uzklaut bērna domas par iecerēto un rezultātu (Frīdenberga, 2003, 9).

Radošās darbības galvenie posmi ir trīs:

- ieceres rašanās,
- ieceres attīstība nobriešana,
- ieceres realizācija vizuālā veidā.

Pirmsskolas vecuma bērna zīmējums vispirms galvenokārt attīstās stihiski un spontāni. Gatavošanās kāda radoša darba veikšanai var būt daudz garāka nekā pats jaunrades process. Vispirms rodas darba iecere, ieceres tēla pilnveide, ieceres tēla realizācija jeb vizualizācija (Hibnere, Grasmāne, 2000, 34).

Tātad pirmsskolas vecuma bērniem ir raksturīga uzskatāmi konkrētā, kā arī tēlainā domāšana, jo iztēle bērniībā ir vislabāk attīstītais izziņas process. Iztēle darbojas ar tēlu un priekšstatu un asociāciju ķēdēm. Ar iztēli saistās zīmējumi. Kad švīkājumos parādās punkti, tas nozīmē, ka bērns sāk saprast, ka pastāv cieša saikne starp realitāti un zīmuļa iespējām to atveidot. Tas ir acu un rokas koordinācijas sākums. Interesanti, ka sākumā bērns zīmē nevis to,

ko redz, bet gan to, ko zina, ko domā asociatīvi. Visu labo, mīlo, skaisto bērni parasti zīmē gaišās, spilgtās krāsās, savukārt pretējo – tumšā. (Svence,1999, 83).

Krāsai ir atkarīga ietekme dažādos cilvēka vecuma posmos. Bērni pēc piedzimšanas atšķir sarkano krāsu. Krāsu uztvere attīstās pakāpeniski – vispirms iemācās atšķirt spilgtās krāsas, bet neatšķir krāsu toņus. Krāsu toņus sāk atšķirt četru, piecu gadu vecumā, tomēr patika pret spilgtām krāsām un kontrastiem saglabājas arī pusaudžu gados. Uz bērniem krāsas iedarbojas aktīvāk nekā uz pieaugušajiem. Sarkanā krāsa bērnu aktivizē, bet pēc tam nogurdina ātrāk nekā pieaugušo. Savukārt ilgstoša uzturēšanās pelēkos toņos krāsotā telpā var rosināt uz depresiju, bet baltā krāsā krāsotas sienas var radīt bērnam psiholoģiskus traucējumus. Līdz deviņu gadu vecumam labvēlīgāki ir sārti oranžie krāsu toņi. Bērniem ļoti patīk visas košās krāsa. (http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/met_iet_pirnsk_prog_ist.pdf).

Ar bērna emocionālo pašizjūtu saista arī līniju zīmēšanas niansas: sīka līnija- skumjas, papīru plēsoša līnija – dusmas, agresivitāte. Parasti pēc krāsu izvēles var secināt par bērna temperamenta tipu. Holēriķi parasti izvēlas sarkano krāsu, flegmātiķi zaļo, zīmējumi ir vidēja lieluma. Melanholiķiem patīk zilā krāsa, viņiem zīmējumi ir maza izmēra, līnija smalka (Svence, 1999, 84).

Līnija ir cilvēka vizuālās komunikācijas pamatelements un vizuālās mākslas valodas elements. Līniju lieto visos vizuālās mākslas veidos. Līnijas dabā un mākslā nav viens un tas pats. Dabā līniju var saskatīt kā apveidu vai formas malas, piemēram kalni, upes, krasti. Līnija dabā pati par sevi nepastāv, jo priekšmetiskā pasaulē viss ir telpisks. Līnija pastāv tikai kā cilvēka darbības rezultāts. Līnijas ir garas, īsas, platas, šauras, nepārtrauktas, pārtrauktas, taisanas, liegtas, laužas, vienmērīgas, precīzas, mainīgas. Tas ir izteiksmes līdzeklis tavā darbā, kas izsaka tavu noskaņojumu, emocijas, izjūtas un asociācijas (Blīgzna, 1999, 7).

Psihologs V.Kirijenko uzskata: „Lai 5-6 gadus veci bērni apgūtu labu, izteiksmīgu māksliniecisko zīmējumu, nepieciešamas šādas kustību īpašības: dažāds rokas kustību temps, dažāda amplitūda (vēziena plašums), virzienu daudzpusība (horizontāls, vertikāls, slīps) un pagriezieni pulksteņa rādītāja kustības vai pretējā virzienā, dažāds rokas spiediena spēks, labs rokas kustību plūdums, noteikts ritms, kustību precizitāte. Tiek uzskatīts ka bērniem no divarpus līdz piecpusis gadu vecumam ir vilkt vertikālas nekā horizontālas līnijas. Tas izskaidrojams tādejādi, ka vertikālā rokas kustība bērnam ir ērta un viņš to apgūst uz pārnese pamata, galvenokārt uztverot vertikālus objektus : augošu koku, stāvošu māju, ejošu cilvēku u.c ” Bērns pat piecu, sešu un septiņu gadu vecumā, lai zīmējot nebūtu jāvelk horizontālas līnijas, izvēlās ērtāko paņēmienu: pagriež papīru pa 90 grādiem tā, lai roka vienmēr izdarītu tikai jau apgūtas vertikālas kustības (Kirijenko,2003,9).

Zīmēt atšķirīgu virzienu līnijas bērni vispirms mācās, ritmiski vērējot roku gaisā, pēc tam viņi imitē rokas kustību (bez darbarīka) pāri zīmēšanas papīra lapai, vienlaicīgi izsakot vārdiem to, ko dara. Labs rokas kustību plūdums ir viens no svarīgākajiem priekšnosacījumiem mākslinieciskā zīmējums radīšanai. Bērni nespēj apturēt rokas kustību noteiktā vietā vai pavērst to vajadzīgā virzienā vai pagriezienā. Jārēķinās ar to ka līnija sanāk vai nu par īsu, vai par garu. Tāpēc atšķirt līniju virzienus bērns vispirms mācās, ritmiski vērējot roku gaisā. Tādā veidā bērni izdara visas rokas lielās (plecā un elkonī) kustības. Rokas kustību plūduma attīstību sekmē ātri, ritmiski ovālu līniju un spirāļu zīmējumi. Pirmsskolas vecuma bērniem rokas kustību plūdums sekmīgi attīstās tad, ja viņi daudz zīmē. Rokas kustību plūdums ir cieši saistīts ar tādām rokas kustību īpašībām, kā liels temps – ātrums, piespiediena spēks, dažāda amplitūda, virziens un vieglums. Visas šīs rokas kustību īpašības var attīstīt lietojot mīksta serdeņa grafīta zīmuli vai vaska krītiņus. Krītiņi ir jaliēto tā, lai tie viegli un ātri slīdētu pa papīru: tieši šāda darbība sekmē rokas kustību plūduma veidošanos (Hibnere, 2002, 26).

Krītiņi ir ar saistvielām sapresēti krāsu stienīši. Ir vairāku veidu krītiņi, tāfeles, vaska, pasteļu, ogles, sangāna, sēpija. Šie krāsu stienīši ir viegi pielietojami, šauru un platu līniju zīmēšanai, kā arī laukumu aizpildīšanai. Ar krītiņiem var strādāt arī uz tonāliem papīriem. Vaska un pasteļkrītiņi satur taukainu saistvielu, kas noturīgi sedz papīra vai cita materiāla darba virsmu. (Blīgzna, 1999, 24).

Bērniem vecumosmā no pieciem līdz septiņiem gadiem raksturīga liela kustību aktivitāte, augšana, koordinācijas spēju pilnveidošanās. Bērni spēj veikt sarežģītas kustības: lēkāt uz vienas kājas, lēkt lieliem lēcieniem, rāpties pa stieņiem. Bērnu muskuļi šajā periodā ir labāk attīstīti nekā bērna spēja tos kontrolēt. Sīkā pirkstu muskulatūra vēl tikai attīstās, tādēļ dažiem bērniem var būt grūtības griezt ar šķērēm, uzvērt krelles, satvert zīmuli ar īkšķa un divu pirkstu palīdzību. Vēl šajā vecumā pilnveidojas bērnu prasmes un iemaņas koncentrēt skatienu uz sīkām lietām un vienlaikus uz vairākām, jo acu un roku koordinācija pilnveidojas, acu attīstīšanās vēl nav beigusies. Atšķiras šo procesu līmenis no četrus līdz piecu gadu vecumā un no sešu līdz septiņu gadu vecumā. Zēniem šajā periodā ir labāk attīstīti lielie muskuļi un viņi ir izturīgāki, savukārt meitenēm ir labāk attīstīta sīkā pirkstu muskulatūra un viņas ir mierīgākas un precīzākas. 90% bērnu ir labās rokas bērni. Ir lieki mēģināt ar varu pārvērst kreīļus par labās rokas bērniem. Piespiedu mainīšana var izraisīt bērnam nervozitāti, vainas un šaubu izjūtu (Svence, 1999,78).

Ž.Piažē kognitīvo attīstību saista ar intelektu, domāšanu, kas no četrus līdz septi gadu vecumā norisinās, kā pāreja no atdarināšanas un refleksijas uz loģisko spriestspēju (Svence, 1999,80.,Piažē, 1999, 80).

Vadoties pēc Pirmsskolas Izglītības Mācību Satura Programmas, ko izstrādājis Valsts izglītības satura centrs 2002. gadā. Pirmsskolas izglītības vadlīnijas paredz, ka pirmsskolēns apgūst daudzveidīgas zināšanas, prasmes un attieksmes tēlotājdarbībā, prot radoši izmantot dažādus materiālus, tehnikas un paņēmienus. (<https://likumi.lv/doc.php?id=250854>) Kas sekmē bērna emocionālo un intelektuālo attīstību un radošās spējas, radot interesi par mākslu kā pasaules izziņas un pašizpaušmes līdzekli. Vizuālās mākslas nodarbībās no piecu līdz sešu gadus veciem bērniem, **mērķis** ir sekmēt bērna radošo spēju attīstību un estētisko gaumi mākslinieciskā darbībā. **Uzdevumi:**

- Attīstīt rokas muskulatūru tēlotājdarbības procesā, pielietojot dažāda veida izteiksmes līdzekļus.
- Veicināt pareiza satvēriena veidošanos – pincetes satvērienu.
- Attīstīt vizuālo uztveri un spēju radoši darboties ar krāsām.
- Vingrināt uztvert un saskaņot krāsas, atvasināt toņus, pustoņus.
- Attīstīt domāšanas procesus, iztēli un fantāziju.
- Veidot prasmes pielietot dažādas zīmēšanas un gleznošanas tehnikas un materiālus.
- Sekmēt emociju attīstību un gandarījuma sajūtu par paveikto (http://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/programmas/pirmsskola/i/pirmssk_izgl_mac_programma.pdf).

Bērnām jāapgūst sarežģītu un smalki diferencētu kustību iemaņas, saistītas ar darbarīku un piederumu – zīmuļa, otas, šķēru u.c. lietošanu, kas prasa precīzu koordināciju. Katra darbība jāizpilda ar īpašām kustībām. Tēlotājdarbība attīsta ar tēlošanas procesu saistītas roku kustības. Bērnu rokai jārikojas atbilstoši zīmuļa vai otas īpatnībām, kuras viņš apgūst, iepazīstot šo rīku specifiku. Bērnām jāiemācās pareizi rīkoties ar zīmuli un otu. Ja bērns nepreizi – dūrītē vai cieši saspīestos pirktos tur zīmuli vai otu, roka ātri nogurst, attēlošana sagādā grūtības un bērns zaudē radīšanas prieku. Iemaņu apgūšanas procesā liela nozīme ir vārdiem, vārdos izteiktai instrukcijai. Vārdi palīdz izdarīt kustības apzināti ar iepriekšējo nolūku (http://www.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/met_iet_pirmsk_prog_ist.pdf)

Pirmsskola tā ir vieta, kur bērns pavada lielāko dienas daļu, līdz ar to, tas ir posms, kur bērnam jau no mazotnes tiek ielikti pamati. Bērns mācās izpaust savas domas, radoši, brīvi un aktīvi darboties. Lai bērnam rastos vēlme darboties, ir jārada interese par to, ko viņš dara. Skolotājam ir jābūt bērna draugam, sarunas biedram, personai, kam viņš var uzticēties, jo tikai tad ja bērns jūtas pārliecināts par sevi un par to ko viņš dara, viņš spēs radoši darboties. Skolotājas loma ir motivēt un ieinteresēt bērnu tālākajai darbībai. Pirmsskolas skolotāja

uzdevums ir piemeklēt attiecīgi bērna vecumposmam un tā īpatnībām, interesēm attiecīgus uzdevumus radošo spēju attīstīšanai.

1.3. Zīmēšana – radošuma sekmētāja

Termins vizuālā māksla tiek skaidrots, kā mākslas veids, kas īstenību atspoguļo vizuālajā mākslā. Izrunājot vārdu māksla, nepārprotami domas saistās ar kaut ko skaistu un interesantu. Māksla tas ir skaistums. Vizuālā māksla ir ar redzi uztverams, cilvēka radošs īstenības atspoguļojums. Māksla liek cilvēkam saskatīt, pārdzīvot, pētīt, smelties zināšanas un bagātina cilvēka pasauli.

Pirmsskolēna mākslas izpratne, uztvere, un izpausmes atklājas tēlotājdarbības procesā. Māksla pirmsskolā ir kā spēle, kur tā tikai tad sasniedz tai piemērotu mērķi, ja spēlējošais tajā atraisās (Gasparoviča, 2006).

Tēlotājdarbībai piemīt fantastiska īpašība – attīstīt, veicināt, bagātināt cilvēku spēju strādāt vienatnē, nodot savu iekšējo informāciju ar līniju, krāsu, formu kā kaut ko ļoti individuālu, neatkarotjumu, īpašu, nozīmīgu. Viss tēlotājdarbības skaistums slēpjas mierīgajā iekšējā atklājuma procesā (Pikaļova, 2002, 18).

Zīmēšana ir atslēga pasaules izpratnei un jaunradei. Bez zīmēšanas nevar iemācīties skatīties, jo spēja redzēt ir spēja zīmēt. Zīmēšana ir veids kā izprast jaunradi – zīmēšana ir svaigs skatījums uz lietām. Būtiski ir atcerēties, ka šodienas zīmējums ir ceļš uz rītdienas sasniegumiem (Gelbs, 2006).

Zīmēšanā darbības noteik „ar brīvu roku pēc acumēra”, bet nevis, piemēram, laukuma iedalījuma mērīšana vai attēla zīmēšana ar kāda instrumenta palīdzību (Grasmane, 2002, 34).

Zīmēšana ir bērna vajadzība. Vajadzības ir attīstības avots. Apmierinot bērna vēlmi pašizteikties, tiek sekmēta bērna attīstība (Špona, 2006, 100).

Zīmēšana ir valoda – ekspresīvas izziņas forma – estētikai tajā nav nozīme. Zīmēšana ir sarunāšanās veids par lietām, ko nevar izteikt vārdos. Tātad bērnu zīmējumi ir savdabīgs skatījums par to, kas tur attēlots, un būtībā neatšķiras no vārdiskā stāstījuma. Tas ir stāsts, kuru nepieciešams izlasīt. Pirms bērni iemācās lasīt, zīmēšana ir vienīgais neverbālais komunikācijas ceļš (Grīva, 1999).

Zīmēšana ir brīnišķīgs veids kā domas padarīt redzamas. Bērnam bieži vien nav viegli savas domas izpaust vārdos, taču viņš var mēģināt tās izpaust vizuāli un varbūt, ka arī saprast bērnam ir vieglāk to, ko viņš redz. Cilvēki lielāko daļu informācijas uztver ar redzi (Bono, 1990, 77). Maza bērna domāšana ir brīnišķīga tāpēc, ka tai nav ierobežojumu. Bērni ar lielāko prieku iztēlē pārveido cilvēka ķermeni, ģimenes auto, atliek vien bērniem parādīt juku jukām savilkta līnijas,

kad viņi tajās jau kaut ko saskatīs. Vārdi ir galvenais radošās domas izpausmes līdzeklis un tieši bērni domas bieži vien izpauž ar joku starpniecību (Bono, 1990,78).

Zīmēšana ir ļoti svarīgs process pirmsskolā, jo tieši zīmējot tiek attīstīta pirkstu, plaukstu muskulatūra, domāšana, iztēle, fantāzija, uzmanība, koncentrēšanās spējas, vizuālā uztvere, atmiņa, iemaņas un prasmes (Randoha, 2015, 6).

Zīmēšanas procesa laikā bērns rada savu pārdzīvojumu, attieksmes, pasaules uztveres atspoguļojumu. „Radīt” saka A.Dauge, nozīmē arī paša gudrību un patstāvīgu fantāzijas darbību kaut ko atklāt un izteikt, caur ko izceļas jaunas garīgas vērtības (Dauge, 1920).

Z.Sīmane uzsver, ka bērniem jāļauj izmantot tādas krāsas, kādas viņi vēlas, ja tas nepieciešams viņu radošajai iecerei, bērni vēl dzīvo pasaku pasaulē, kur viss notiek citādi nekā reālajā dzīvē, tāpēc viņu izvēle ir dabiska (Sīmane, 1998,44).

Zīmēšanas process pirmsskolā ir pārredzams. Nodotānās zīmēšanai ir bērna garīgās darbības veids. Zīmēšanas darbība norit uzskatāmi zīmēšanā vērojama atdarināšanas (pakaļdarināšanas) tieksme (Students, 1935).

Šteina uzskata, ka tēlotājdarbība ir bērna radošs darbs, kas saistīts tikai ar bērna brīvu gribu. Bērni, it īpaši tie, kurus iepriekš neviens nav mācījis zīmēt darbojas intuitīvi, viņi spēj attēlot savas izjūtas ar savu skatījumu uz pasauli. Tēlotājdarbība ir pamatlieta, kas darbojas uz krāsu, kompozīciju un zīmējumu (Šteina, 1994, 28).

Pirmsskolas vecuma bērni zīmē, jo izjūt interesi par apkārtējo pasauli un tās notikumiem. Ar zīmējumu un zīmēšanas palīdzību mēs varam uzzināt informāciju par bērnu, izprast viņa raksturu un viņa raksturīgākās īpašības. Pirmsskolas vecumā bērns tiek rosināts pievērsties galvenajiem zīmēšanas veidiem:

- zīmēšana pēc iepriekšēja novērojuma un atmiņas,
- vērojums - vērojot objektu,
- radošās iztēles zīmējums (Frīdenberga, 2003, 51).

Novērošanai zīmēšanas procesā ir liela nozīme. Novērošanai var attīstīt zīmēšanā – tā ir uzdevuma galvenā daļa. Novērošanas ceļā rodas izgudrojumi, tiek ietekmēta fantāzija un estētiskās jūtas. Zīmēšana galvenokārt attīsta novērošanu, kuras vērtība ir neapšaubāma cilvēka garīgās attīstības procesā. Viss, kas notiek apkārt, bērnam ietekmē viņa darbošanos. Intereses par notiekošo, vides, sevī izzināšana, pētīšana ir bērnam spēcīgākais pamudinājums zīmēt (Svenne, 1930).

B.Frīdenberga uzskata, ka vizuālās mākslas darbība attīsta un veido bērna novērtēšanas spējas, mākslinieciskās spējas, prasmi patstāvīgi veidot kompozīcijas, izmantojot dažādus materiālus, attēlošanas paņēmienus un vizuālās mākslas tehnikas (Frīdenberga, 2003, 5).

O.Svenne norāda, ka zīmēšana pirmsskolas bērniem dibinās uz brīvas pašdarbības principa (Svenne, 1930).

Tēlotājdarbība bērniem palīdz veidot interesi darboties pašiem – veidot priekšmetus ar savām rokām. Tāpat šādas nodarbes palīdz bērniem attīstīt prasmes darboties ar dažādiem materiāliem, izmantot dažādus instrumentus. Šādas darbības lieliski palīdz veidot bērna personību (Гульянц Базик, 1984, 31).

Svukārt D.Vigule zīmēšanu sauc arī par rotaļu, kurā bērns attēlo savas domas. Tēlotājdarbība nav tikai rokas vingrināšanas veids, bet arī savu domu izteikšanas veids. Tādēļ bērna zīmējumi uzskatāmi par mākslinieciskām vērtībām (Vigule, 1998, 25).

Bērna iniciatīvu attēlot priekšmetus, atdarināt ietekmē pozitīvi un negatīvi faktori V.Hibnere norāda galvenos faktoros:

- ja bērnam piespiež kādu darbību veikt pēc noteikta parauga jeb šablona, tad tas ļoti negatīvi ietekmē viņa attīstību, jo kavē pašiniciatīvu un vēlēšanos radoši darboties;
- turpretī, patstāvīga, radoša darbība, zīmējot pēc pedagoga vides, pārdzīvojuma vai vecāku ierosinājuma, sekmē un veicina viņa vispārējo individuālo attīstību (Hibnere, 1998, 29).

Līdzīgi uzskata Ā.Karpova, atzīmējot, ka pedagoģiskā procesā galvenais ir panākt, lai zināšanas, domas un idejas netiktu mehāniski pārmantotas atceroties, bet iziet caur „Es”, spriedumu, jo tikai tā tiks sekmēta radoša darbība, tāpat pašdarbība, pašattīstība (Karpova, 1997,16).

Zīmēšana ir ļoti labs veids, kā bērns var izteikt savas domas. To, ko bērns nespēj pateikt ar vārdiem, viņš mēģina izstāstīt caur papīru – uzzīmējot. Zīmējot bērns paplašina arī savu iekšējo pasauli, pārdzīvojumus, attieksmi. Bērniem pirmsskolas vecumā ir bagātīgi attīstīta iztēle un fantāzija, līdz ar to viņi savos zīmējumos izstāsta daudzas lietas par ko mēs pieaugušie nemaz neaizdomājamies. Zīmējot savus darbus viņi izmanto intuīciju, ja bērns nezina kā izskatīsies koks, putns, vai skrienošs suns, caur iztēli un fantāziju viņš izdomās, kā to uzzīmēt. Bērna darbība ir jārespektē, kā arī viņa redzējums un attieksme pret apkārtējo pasauli. Jo bērnam ir savi priekšstati par apkārtējo pasauli un viņš to redz pavisam savādāk nekā pieaugušie. Vadoties pēc bērna zīmējumiem, var uzzināt arī par pašu bērnu, viņa domām, garastāvokli vai šī brīža pārdzīvojumiem. Viss ko rada bērns ir vērtība.

2. Radošās darbības sekmēšanas iespējas 5-6 gadu vecuma bērniem zīmēšanā

2.1. Pētījuma metodoloģiskais skaidrojums

Darba autore balstoties uz darbā gūtajām teorētiskām atziņām veiks pētījumu, lai noskaidrotu bērnu radošumu praktiskajā darbībā. Pētījumā galvenais mērķis ir noskaidrot un izpētīt no pieci līdz seši gadus vecu bērnu radošās darbības sekmēšanu zīmēšanas nodarbībās. Lai veiktu šo pētniecisko darbu, darba autore ir izvēlējusies dažas metodes un tehnikas, lai sekmētu bērnu radošumu.

Metodoloģiskais skaidrojums – pētniecības metožu sistēma teorētiskās un praktiskās darbības organizēšanai kādā zinātnes, teorētiskās darbības nozarē. Noteiktā zinātnes nozarē lietojamo zinātniskās izziņas (teorētisko) principu pētīšanas metožu un darba organizācijas veidu sistēmisks kopums, ko izmanto kā pētniecības teorētisko pamatojumu (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 102). Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā metode tiek definēta šādi – dabas un sabiedriskās dzīvesparādību izzināšanas un pētīšanas paņēmieni kopums kā apzinātu secīgu darbību komplekss, ko izmanto kā darbības principu („kā veikt”) kāda darba uzdevumu risināšanā, pētījumos un tamlīdzīgi, lai sasniegtu izvirzītajam mērķim atbilstošus rezultātus.

Metodes veidi un to izvēle atkarīga no objekta un ar to saistītajiem darbības mērķiem. Pedagoģiskās pieejas ietvaros metodes orientētas uz izglītības mērķiem teorētiskā un praktiskā jomā (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 102).

Bērnu radošās darbības izpēte notiek Sējas novada PII „ X ” grupā „Šūniņas”, kurā bērnu vecums ir no pieciem līdz sešiem gadiem. No šīs grupiņas tika izvēlēti 16 bērni. Pētījumā piedalās 9 meitenes un 6 zēni. Pētījuma laika periods no 2017. gada marta līdz 2017.gada novembrim. Pētnieciskās daļas veiksmīgākai mērķa sasniegšanai, tika izmantotas šādas pētījuma metodes:

1. Novērošana.
2. Anketēšana.
3. Pārrunas.

Novērošana – mērķtiecīgs izziņas process, kurā ilgstoši vai atkārtoti vērojot (ko) uzzina, secina (kam) izseko, (ko) uzmana. Novērošanu kā empīrisku pētniecības metodi lieto, lai iegūtu informāciju, pārbaudītu hipotēzi, teoriju, teorētisko pētījumu patiesumu. Pēc novērošanas tieši uztvertā informācija tiek apkopota, skaidrota, vispārināta. Novērošana ir viena no vissefektīvākajām metodēm. Pirmsskolas pedagoģiskajā procesā novērošana ir galvenā vērtēšanas metode, jo ļauj skolotājam, neiejaucoties bērna darbībā, izdarīt secinājumus par novērojamā sasnieguma apguvi. Novērojot skolotājam ir jādzird, jāfiksē, jāanalizē un jāsecina.

Jāatceras, ka arī bērns novēro un salīdzina, kā viņam un citiem ir izdevies veikt uzdevumu, tas veicina bērna adekvāta pašvērtējuma attīstību. Katram pedagogam ir nepieciešamas labas novērošanas prasmes, lai veiksmīgi varētu darboties un strādāt ar bērniem. Ik dienu, darbojoties ar bērniem, pedagogi vēro viņu spējas veikt kādu darbiņu. Atkarībā no sasniegtajiem vai arī nesasniegtajiem mērķiem, skolotājs pieņem lēmumu par tālāko rīcību. Skolotājam katru dienu vajadzētu sev izvirzīt noteiktu mērķi bērnu novērošanai. Praktiska bērna darbošanās ļauj skolotājam ar daudzveidīgu uzdevumu palīdzību novērtēt bērna zināšanas, prasmes un attieksmes.

Novērošana ir instruments un veids, kas ne tikai ļauj izprast bērnu attīstības teoriju, bet arī iemācīties ik dienu, ik brīdi ņemt to vērā, pamanīt mazākās izmaiņas un tās stimulēt bērna izaugsmes virzienā. Bērnam savukārt droši jāapgūst jaunas prasmes un zināšanas, radoši jāattiecas pret piedāvātajiem materiāliem, sekmējot idejas attīstību. Parasti pedagogi novērošanu veic, lai:

- plānotu mācību saturu;
- sekotu bērnu izaugsmei;
- iegūtu precīzu informāciju, ko pastāstīt ģimenēm;
- izlemtu, kā veicināt audzēkņu attīstību;
- noskaidrotu katra bērna intereses, kādas aktivitātes viņš izvēlas;
- izzinātu bērna stiprās puses;
- uzzinātu, kā viņš sadarbojas ar pārējiem (Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības augstskola ģimenes un pirmsskolas pedagoģijas katedra, 2002, 43).

Anketēšana – ziņu (informācijas) iegūšanas un pētījumu metode, kurā informācijas iegūšanas līdzeklis ir anketa. Anketēšanu var veikt gan individuāli, gan grupā, gan klātienē, gan neklātienē. Ar šo metodi īsā laikā var aptaujāt lielu skaitu personu. Rezultāti atkarīgi no pareizas aptaujājamo (respondentu) izvēles, jautājuma loka un formulējuma (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 13).

Aptaujās pedagogi var iekļaut jautājumus, kas šķiet svarīgi, lai sekmīgi uzsāktu darbu ar audzēkni. Vecākiem var dot aizpildīt anketas vai arī intervēt viņus. Aizpildot anketas vecākiem ir iespējas apdomāties un uzrakstīt sev vēlamo atbildi.

Pārrunas –Mutvārdu sazināšanās, kam raksturīga dialoga forma. Lietišķa domu apmaiņa, noteiktā nolūkā (Latviešu valodas vārdnīca, 2013, 960). Individuālās un frontālās sarunās, uzdodot mērķtiecīgus jautājumus pedagogs var iegūt informāciju par bērna zināšanām. Jāparedz sarunu rezultātu fiksēšanas veids, saruna jāvada takstiski, nodrošinot savstarpēju uzticēšanos.

Pētījuma teorētiskās metodes – pedagoģiskās literatūras analīze par pirmsskolas vecuma bērnu radošuma veicināšanu zīmēšanā. Balstoties uz vairāku autoru teorētiskajām atziņām un veiksmīgu mērķu izpēti bērna radošuma attīstībai, praktiskajam darbam, darba autore izvirza šādus kritērijus:

- bērns aizrautīgi darbojas (Fišers, 2005, 82., Lieģiniece, 1999, 9);

- bērns papildina darbus ar savām idejām (Hibnere, Grasmane, 2005, 195., Bono, 1990, 77);
- bērns zīmē pēc savas iniciatīvas (Rodari, 1988, 222; Fromms, 2003, 29);
- bērns savā darbā izmanto dažādas tehnikas (Hibnere, 1998, 139.; Frīdenberga, 2003,50);
- bērns savā darbā izmanto dažādus materiālus(Hibnere,1998,114., Frīdenberga, 2003.50);
- bērns vēlas stāstīt par savu darbu (Fišers,2005, 48).
- bērns jauc krāsas, lai radītu jaunas krāsas.(Hibnere, 1998, 140).

2.2. Vecākās pirmsskolas bērnu raksturojums

PII iestāde ir tā vieta, kur bērns pavada visslielāko dienas daļu. Lai bērns apmeklētu to ar prieku, viņam ir jājūtas drošam un stabilam, jāgūst pārliecību par sevi. Pētījumā iekļauto grupu bērnu vārdi ir mainīti. Bērni šajā grupā ir atsaucīgi, draudzīgi, labprāt iesaistās dažādās rotaļās, dzied dziesmas. Grupiņa ir iekārtota estētiski baudāma. Šeit ir pieejami dažādi interešu centri, kuros bērni var brīvi un radoši darboties. Zīmēšanas centrā bērniem ir pieejamas guašu krāsas, akvareļu krāsas, krītiņi, krāsainie zīmuļi, otas, švammes, papīrs. Bērni savos brīvajos brīžos izrāda interesi un brīvi darbojas ar sev interesējošiem un pieejamajiem materiāliem. Darba autore uzskata, ka materiālu piedāvājums un dažādība ir ļoti svarīgs kritērijs bērna radošajai darbībai. Bērniem ir iespēja darboties dabas stūrī, kurā var aplūkot un aptaustīt dažādus dabas materiālus, ieritināties pufos un vērot zivtiņas un krāsainos gliemežus. akvārijā. Grupas telpā ir pieejami meiteņu un puīšu stūri, kuri ir iekārtoti attiecīgi bērnu interesēm. Tajos bērni darbojas vai nu kopā, vai atsevišķi. Bērni ar lielu aizrautību spēlējās veikalā, kur tiek gūtas matemātiskās iemaņas (naudas skaitīšana), kā arī sociālās iemaņas, kas bērniem ļauj atpazīt dažādas preces un to pielietojumu. Pareizas kultūras normas, pateikt lūdzu un paldies. Lai labāk varētu izvērtēt šī brīža situāciju un novērtēt bērna spējas, darba autore veic pētījumu par bērnu radošuma izpausmi zīmēšanā.

Madara - ļoti aktīva un dzīvespriecīga meitene. Tai pašā laikā arī ļoti skaļa, ja kāds viņai dara pāri prot par sevi pastāvēt. Darbam pieiet ar lielu atbildības sajūtu. Patīk zīmēt un darboties dabas stūrī, pētot dabas materiālus.

Emīls – skaļš, straujšs, atrodas nemitīgā kustībā. Pret bērniem mīls, labestīgs un iecietīgs. Labi satiek ar grupas biedriem. Apzinīgs,uzdoto darbu veic ar pilnu atdevi.

Gustavs – gudrs, aktīvs zēns. Piemīt dziedāšanas talants, viņš ir viens no tiem, kurš vienmēr iemācās visiem dzejoļiem un dziesmām vārdus. Pasākumos skaļi un pārliecinoši skaita dzejoļus un dzied dziesmas.

Annija – diezgan nervoza, cenšas bērniem uzspiest savu gribu. Ja nesanāk, ātri apvainojas. Traumas rezultāta meitene jau gadu rausta valodu. Strādājot ar speciālistiem, šī problēma ir daļēji novērsta, taču, kad meitene uztraucas vai baidās pateikt kaut ko nepareizi, viņa sāk pastiprināti raustīt valodu. Rezultātā, ja viņa nespēj izteikt savas domas, sāk raudāt.

Karīna – vienmēr visur jābūt pirmai – grupas līdere. Skaļa, haotiska. Savu darbu paveic haotiski. Viņa nevar būt no tām, kas savu darbu pabeigs pēdējā'. Viņai ir jābūt vienmēr un visur pirmajai. Ja nesanāk sasniegt savu mērķi, kļūst neapmierināta, apvainojas.

Stella – šajā grupā ir viena no jaunākajām meitenēm. Neskatoties uz to, viņa ir gudra, atjautīga un centīga meitene, kura savus darbus izpilda ar pilnu atdevi. Ļoti pedanta. Viņai patīk viss, kas saistīts ar dinosauriem, viņa pēta grāmatas, kur tie attēloti. Zīmē tos un savu zināšanu līmenī cenšas arī pastāstīt par tiem. Ar citiem bērniem ir draudzīga, komunikabla, labprāt iesaistās spēlēs gan ar puisiem, gan meitenēm.

Olivers – kautrīgs, kluss zēns. Ļoti grūti uzsāk ar viņu sarunu, jo viņš nelabprāt atbild uz skolotājas uzdotajiem jautājumiem. Pārsvarā cenšas izvairīties no tiem. Ja negrib atbildēt uz tiem, aizspiež ausis vai pieliek rokas priekšā sejai.

Viktorija – mīļa, sirsnīga meitene. Diemžēl, meitenei ir grūtības runāt latviski, tikai gadu kā dzīvo Latvijā. Viņa dzīvoja Anglijā, kur apmeklēja pirmsskolas izglītības iestādi. Līdz ar to meitenei ir grūti, pareizi pateikt un izteikt savas domas. Neskatoties uz visu to, meitene ļoti ātri iekļāvās kolektīvā, atrada kopīgu valodu ar grupas bērniem. Labprāt iesaistās dažādās rotaļās un lomu spēlēs.

Ance – gudra, bet slinka meitene. Izvirzīto darbu paveic kūtri, bez lielas piepūles, ļoti ietiepīga, ja kaut ko būs iedomājusies, no savas ieceres neatkāpsies. Lai darbs tiktu paveikt līdz , meiteni visu laiku jāskubina. Ātri zaudē uzmanību. Cenšas vienmēr izvirzīt savus noteikumus. Vienmēr grib „izlekt” no citu bērnu vides

Amēlija – ļoti maigas dvēseles cilvēks. Sakarā ar to, ka meitene vēlu sāka nākt uz bērnudārzu, viņai ir grūtības komunicēt ar bērniem. Grib spēlēties, draudzēties, bet pārējie grupas biedri viņu atstumj. Šo faktu viņa ļoti pārdzīvo. Līdz ar to ir jūtīga, ja kāds no draugiem viņai aizrāda vai pasaka ko sliktu, meitene uzreiz sāk raudāt.

Deivids – viņam patīk spēlēties kopā ar grupas biedriem. Deivids ir lēnīgs, ātri apvainojas, raudulīgs. Grupas biedri nelabprāt vēlas ar viņu draudzēties. To zēns ļoti pārdzīvo. Arī šis zēns ļoti ilgu laiku neapmeklēja pirmsskolas iestādi, līdz ar to grūti atrast kopīgu valodu ar saviem vienaudžiem.

Rihards – vienmēr grib atrasties uzmanības centrā. Bērnu un pārējo uzmanību cenšas pievērst ar nerātnībām. Grupas biedru vidū ir „kūdītājs”. Sadara blēņas, bet savu vainu nekad neatzīst. Pret grupas biedriem izturas agresīvi. Runā pretī, apsūkājās.

Jānis – kluss, mierīgs, nosvērts puisis. Ja ir iespēja kaut ko nedarīt, viņš labprāt nedarīs. Ar pārējiem grupas biedriem ir draudzīgs, komunikabls.

Miķels - ļoti aktīvs zēns, viņš vienmēr ir kustībā. Zēnam ir ļoti grūti koncentrēties un izpildīt uzdoto darbu, jo nespēj sevi savaldīt un mierīgi nosēdēt. Pret saviem grupas biedriem ir draudzīgs, labprāt iesaistās dažādās spēlēs. Patīk darboties ar klučiem, būvēt mājas, pilis, garāžas.

Laila – klusa meitene, grupā ir ļoti mierīga, nekad neiesaistās konfliktos. Patīk spēlēties ar lellēm, šķirstīt un aplūkot grāmatas. Viņa vienmēr pati sev atrod nodarbošanos. Patīk zīmēt, izmantojot trafaretus.

Sindija – straujas dabas meitene, skaļa, haotiska. Neskatoties uz savu straujumu, brīžos, kad vajag nopietni pieiet darbam, viņa spēj saņemties un cītīgi strādāt. Patīk darboties leļļu stūrī, cenšas vienmēr uzņemties vadošo lomu. Meitene labprāt spēlējas kopā gan ar puisiem, gan meitenēm.

2.tabula Radošuma izvērtējuma kritēriji.

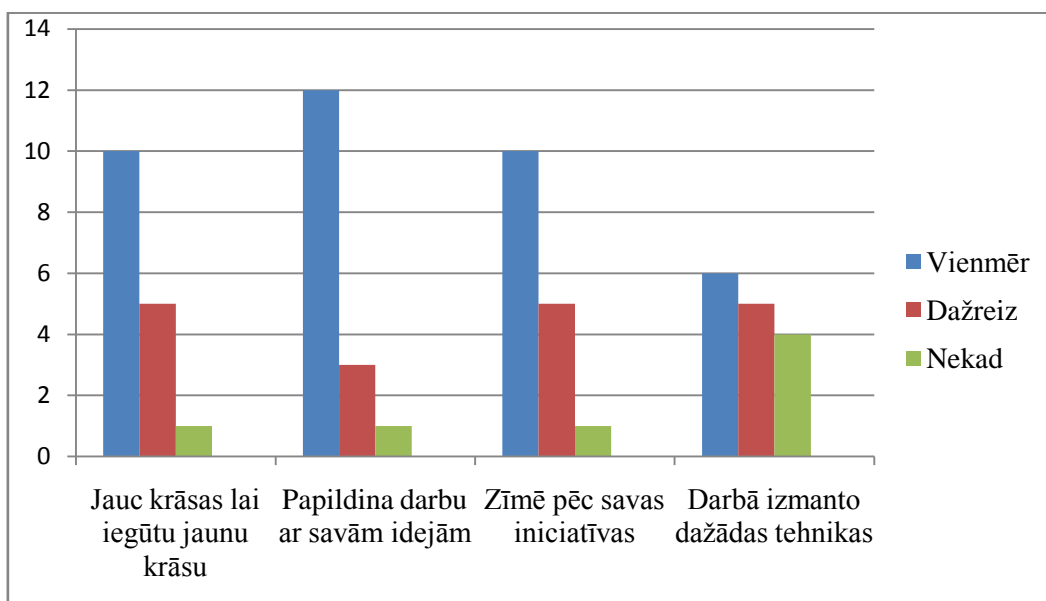
Bērnu vārds	Jauc krāsas, lai iegūtu jaunas krāsa	Papildina darbus ar savām idejām	Zīmē pēc savas iniciatīvas	Savā darbā izmanto dažādas tehnika	Vēlas stāstīt par savu darbu	Aizrautīgi darbojas	Savā darbā izmanto dažādus materiālus
Madara	V	V	V	V	V	V	V
Emīls	V	V	V	V	V	V	V
Gustavs	V	V	V	V	V	V	V
Annija	V	V	D	V	V	V	V
Karīna	V	V	V	V	V	V	V
Viktorija	D	V	V	V	V	D	V
Stella	V	V	V	V	V	V	V
Ance	D	D	D	D	D	V	V
Amēlija	V	V	V	V	V	V	V
Deivids	D	V	D	D	V	D	V
Rihards	N	N	N	N	N	N	N
Olivers	V	D	D	D	D	D	D
Miķels	D	D	D	D	D	D	D
Jānis	D	V	V	D	D	D	D

Laila	V	V	V	V	V	V	D
Sindija	V	V	V	V	V	V	D

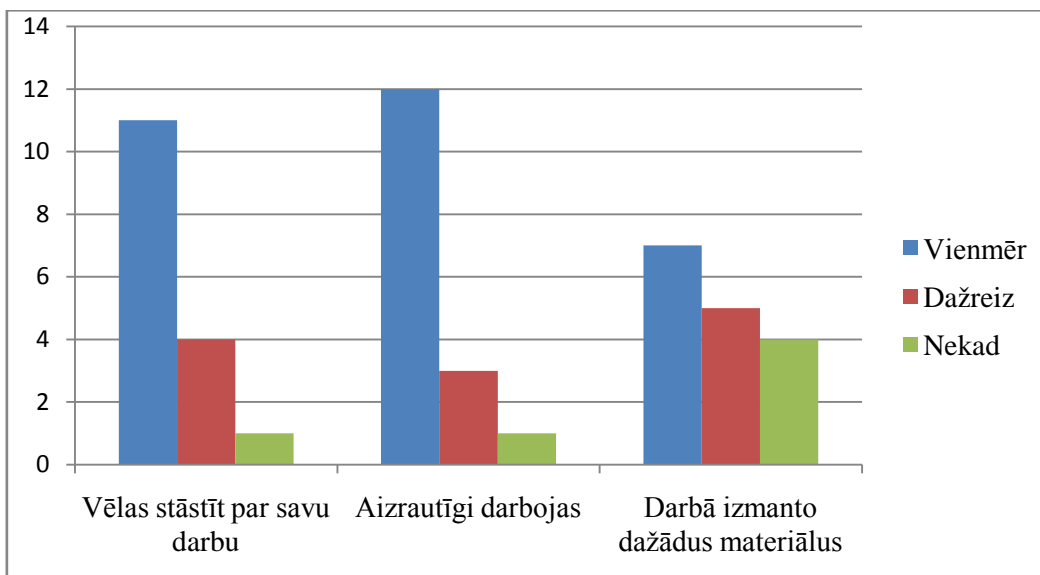
V – vienmēr, D- dažreiz, N – nekad.

Balstoties uz bērnu novērojumiem pirms praktiskā darba uzsākšanas, var secināt, ka Madara, Stella Gustavs un Amēlija ar aizrautību papildina savus darbus ar jaunām idejām vai tēliem. Savukārt Oliveris, Jānis un Annija labprāt savu brīvo laiku pavada zīmēšanas centrā, kur zīmē pēc savas iniciatīvas, darbojas jaucot krāsas, lai iegūtu jaunas krāsas, izmanto dažādas tehnika un materiālus. Rada jaunus tēlus, par kuriem ar lielu aizrautību stāsta. Grupā ir bērns, kurš neizrāda interesi un vēlmi darboties kopā ar parējiem bērniem. Protams ir bērni, kuriem ir vajadzīgs skolotājas pamudinājums, lai veiktu iecerēto darbu. Darba autore uzskata, ka bērniem ir nepieciešams vairāk savos darbos izmantot dažādas tehnikas un materiālus, jo bērni labprātāk izmanto, tikai vienu konkrētu sev pazīstamu vai jau izmantotu tehniku, vai materiālu. Darbojoties ar dažādām tehnikām un materiāliem, bērniem ir iespēja izmēģināt ko jaunu. Līdz ar to bērnu zīmējumi kļūst daudz dzīvīgāki un interesantāki.

Iegūtos novērojuma rezultātus autore šos rezultātus atspoguļojusi arī attēlos (skatīt. 1 un 2 attēlu). Izvirzīto kritēriju apkopojums pirms praktiskā darba ar bērniem.

1.attēls izvirzīto kritēriju apkopojums

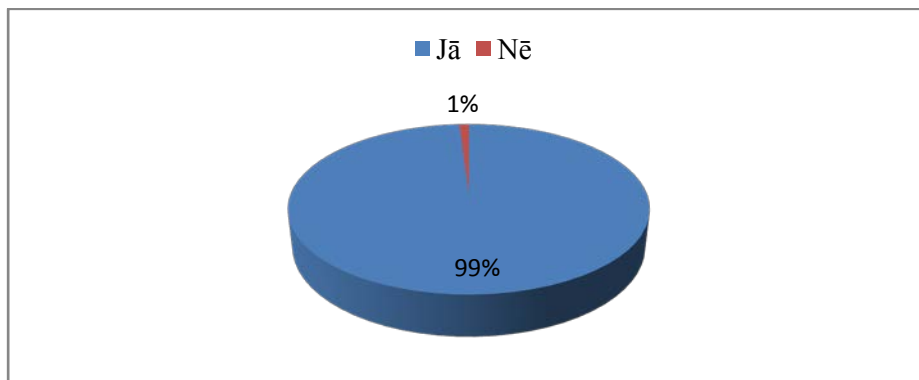
2.attēls izvirzīto kritēriju apkopojums

Pētījuma rezultāti liecina, ka no pētījumā novērotajiem sešpadsmit bērniem, desmit bērni jauc krāsas, savukārt pieci to dara dažreiz, viens bērns no visiem savos darbos neizmanto krāsu jaukšanu. Divpadsmit bērni savus darbus papildina ar savām idejām, savukārt trīs bērni to dara dažreiz un viens bērns nepapildina savu darbu ar jaunu tēlu radīšanu. Desmit bērni zīmē un darbojas pēc savas iniciatīvas, bet pēc skolotājas pamudinājuma pieci bērni dažreiz vēlas darboties paši, savukārt viens bērns savos darbos nerada jaunus tēlus. Tāpat pētījuma rezultāti liecina arī par to, ka vienpadsmit bērni izrāda vēlmi stāstīt par savu padarīto darbu, četri to dara tikai dažreiz, bet viens no bērniem nevēlas stāstīt par savu darbu. Interesi un vēlmi darboties ar dažādiem materiāliem un tehnikām savos darbos izrāda desmit bērni, pieci no viņiem nelabprāt to izmanto savos darbos, bet novērojumi liecina, ka viens no bērniem šo kritēriju neizmanto savos darbos. Divpadsmit no grupas bērniem savus darbus zīmē un izpilda ar aizrautību, savukārt trīs bērni tikai dažreiz zīmē ar prieku, bet viens no viņiem vispār neizrāda vēlmi zīmēt. Desmit bērni zīmējot savos darbos izmanto dažādus materiālus, pieci to dara tikai dažreiz, savukārt ir bērns, kurš savos darbos neizvēlas izmantot nevienu no piedāvātajiem materiāliem.

Lai uzlabotu grupā radušos situāciju, darba autore piesaista vecākus (respondentus) ar kuru palīdzību mēģinās rast atbildes uz saviem jautājumiem, kā arī izvēlējusies dažādas nodarbību aktivitātes, kurās bērni varēs izmantot dažādas tehnikas un materiālus. Sekmēs bērnos, vēlmi radoši un progresīvi darboties.

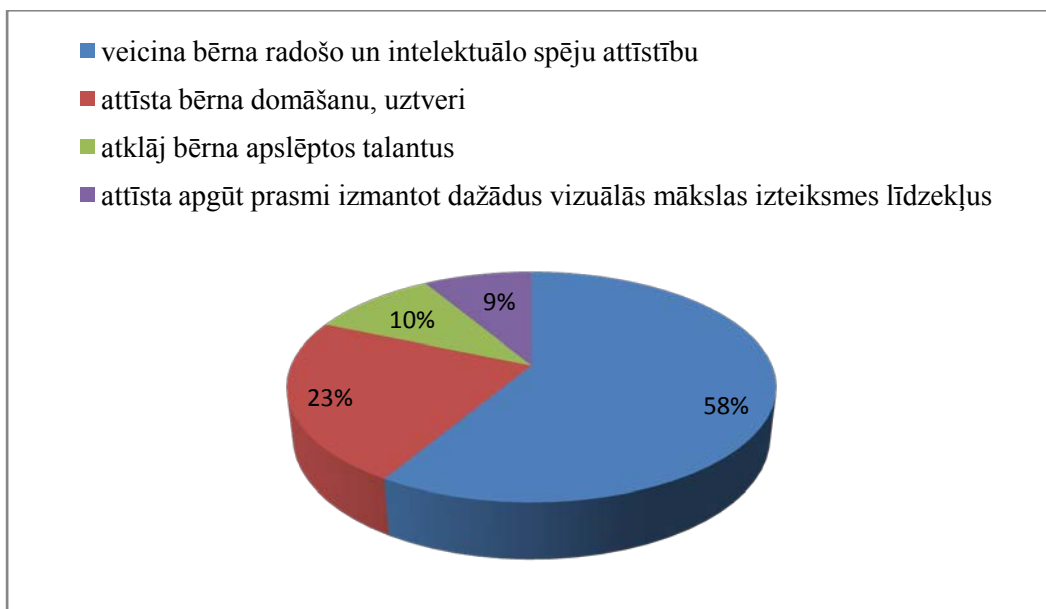
2.3. Vecāku anketēšana

Lai kvalitatīvāk varētu novērtēt bērnu radošuma attīstību vizuālās mākslas nodarbībās, darba autore piesaistīja vecākus. Vecāki tika uzaicināti piedalīties zīmēšanas nodarbības pēcpusdienā, lai varētu vērot savus bērnus darbībā un atbildēt uz skolotājas uzdotajiem jautājumiem. Ar vecāku anketēšanas palīdzību, vecākiem tika uzdoti skolotājai interesējošie jautājumi. Anketēšanā piedalās 16 vecāki. (Skatīt pielikumu Nr.1)

3.attēls Vai bērniem ir nepieciešamas zīmēšanas nodarbības

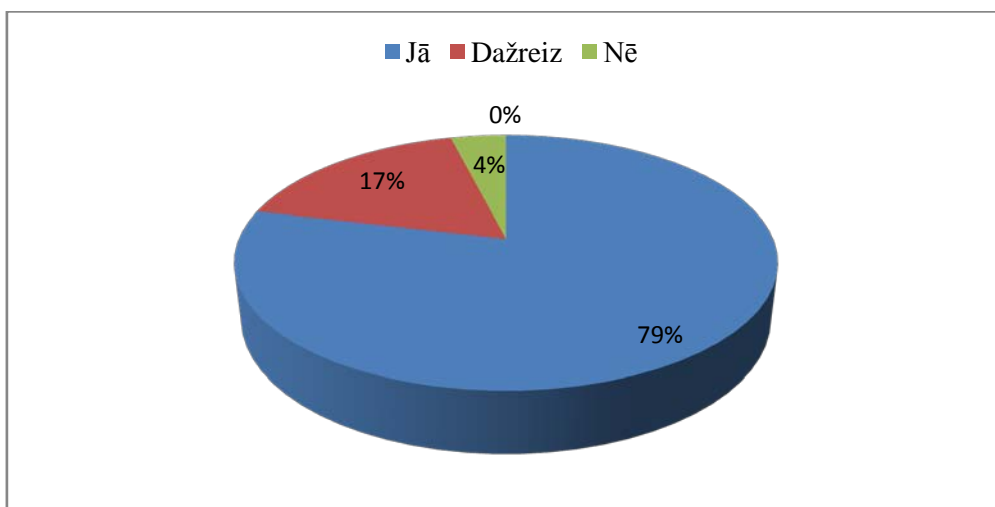
Vadoties pēc anketas datiem un aplūkojot vecāku sniegtās atbildes, darba autore secina, ka lielākā daļa vecāku uzskata, ka zīmēšanas nodarbības bērniem ir nepieciešamas, Savukārt bija arī vecāki, kuri uzskatīja, ka zīmēšanas nodarbības nav nepieciešama bērniem.

4.attēls Kādas darbības zīmēšana sekmē bērnos

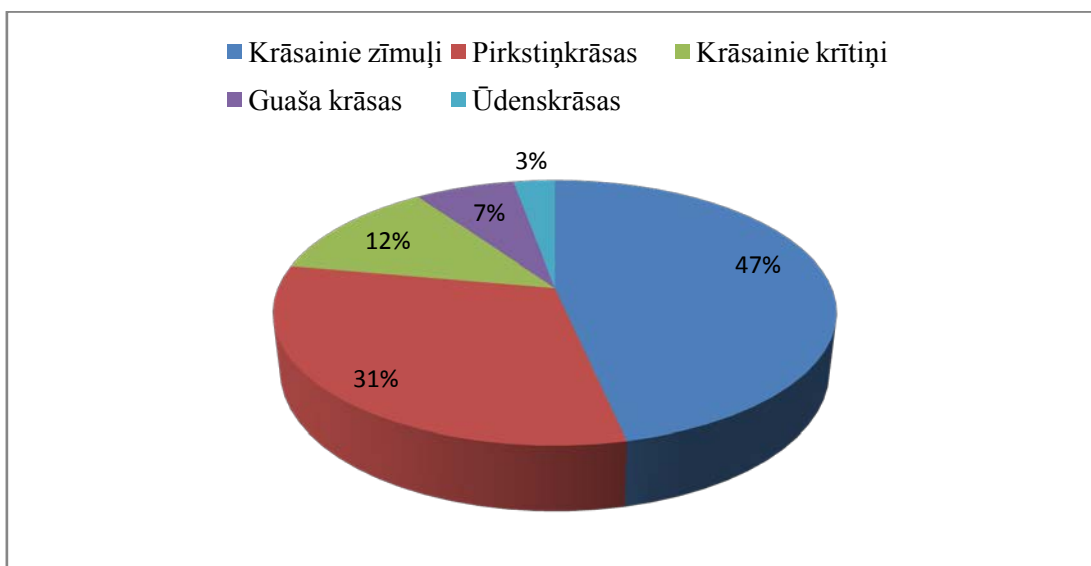
Darba autore lūdz vecākus sarindot viņu atbildes secībā no 1-4. Vadoties pēc attēlā redzamā, jeb lielākā daļa vecāku atbildēja ka pirmajā vietā pēc viņu domām ierindo atbildi Nr.1 - veicina bērna radošumu un intelektuālo spēju attīstību. Uz otro jautājumu ar ciparu divi, vecāki ierindoja atbildi Nr.2 - attīsta bērna domāšanu, uztveri. Trešajā vietā ierindoja atbildi Nr.3- atklāj

bērna apslēptos talantus. Un pēdējā vietā tika ierindota atbilde Nr.4 - attīsta apgūt prasmi izmantot dažādus mākslas izteiksmes līdzekļus.

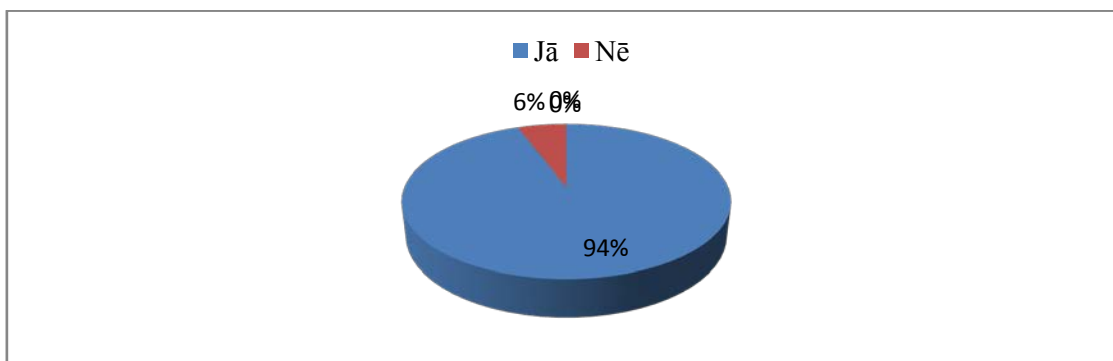
5.attēls Vai bērns gūst gandarījumu no paveiktā darba

Atbildot uz trešo jautājumu, lielākā daļa vecāku atbildēja, ka bērni gūst gandarījumu no paveiktā darba, daļa vecāku uzskatīja ka gūst tikai dažreiz. Savukārt mazākā daļa vecāku uzskatīja, ka bērns negūsts gandarījumu par sevis paveikto darbu.

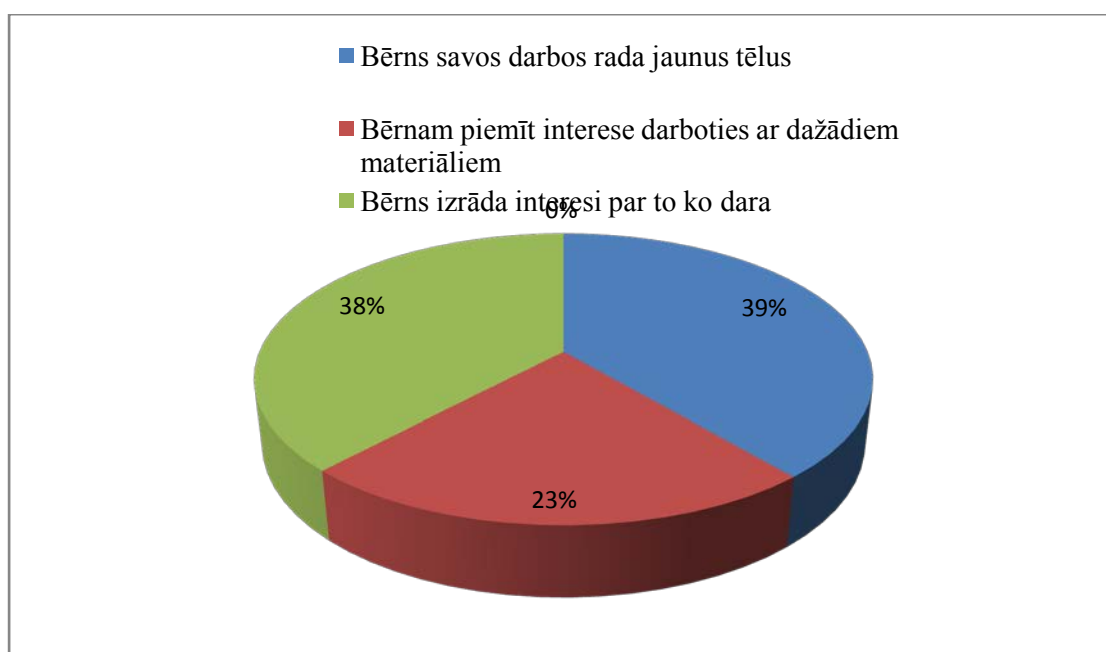
6.attēls Kādus materiālus zīmējot bērns izmanto visbiežāk

Aplūkojot šo diagrammu, tā pat kā otrajā diagrammā, lūdzu vecākus sarindot atbildes no 1-4 sakārtojot atbildes pēc mājās biežāk izmantotajiem materiāliem. Var redzēt, ka vairākums bērnu mājās darbojas ar krāsainajiem zīmuļiem, otrā vietā ierindo pirkstiņkrāsa, trešajā vietā – krāsainie krītiņi, savukārt vismazāk ar ko bērni darbojas mājās ir guašu krāsas un ūdenskrāsas.

7.attēls Bērnam piemīt radošuma spējas

Balstoties uz 9 attēla atbilžu rezultātiem darba autore secina, ka ir daļa vecāku, kuri uzskata, ka viņu bērniem nepiemīt radošuma spējas. Kas lika darba autorei aizdomāties, jo balstoties gan uz teorētiskajām atziņām, gan uz autoru atziņām ikvienam no bērniem piemīt radošums. Tikai to vajag bērnos saskatīt. Radošums jebkurā cilvēkā attīstās radošā darbībā.

8 attēls Pēc kādiem kritērijiem to var secināt

Apkopojot diagrammas pētījumu rezultātus, var secināt, ka vecāki savos bērnos saskata radošuma izpausmes, ko viņi secina pēc savu bērnu zīmējumiem. Tikai daži no aptaujātajiem vecākiem uzskatīja, ka viņi savos bērnos nesaskata radošuma izpausmes. Pēc apkopoto atbilžu rezultātiem var secināt, ka bērni savos darbos rada jaunus tēlus, izrāda interesi par to, ko dara, piemīt interese darboties ar dažādiem materiāliem un tehnikām.

2.4. Pētījuma norises apraksts un analīze

Lai veiktu tālāko pētījumu radošuma veicināšanā un radoši varētu strādāt ar bērniem, darba autore ir veikusi bērnu novērojumus PII „X” 5-6 gadus vecu bērnu grupā. Pētījuma nolūks tiks novēroti 16 grupas bērni. Pētījumā iekļauto bērnu vārdi ir mainīti. Sākotnēji tika veikta vispārīga grupas bērnu novērošana, kas sniedza priekšstatu par šī brīža situāciju grupā. Bērni savstarpēji ir draudzīgi, izrāda interesi par viņiem piedāvātajām aktivitātēm, piemīt motivācija piedalīties mācību darbā. Labprāt lasa un aplūko sev interesējošas grāmatas. Dažiem grupas bērniem ir novērojama bērnu līderība. Darba autore ir iztrādājusi kritērijus, pēc kuriem tālāk strādās un pētīs bērnus, piesaistījusi vecākus un ar anketēšanas palīdzību ir noskaidrojusi, ko vecāki domā par bērnu radošuma attīstību. Tāpat arī balstoties un dažādu autoru atziņām un pētījumiem secina, ka ikvienam no bērniem piemīt radošās spējas, tikai tās vajag pamanīt un attīstīt. Zīmēšanas procesā vissvarīgākais ir bērna aktivitāte un tieksme pēc radošiem meklējumiem. Bērniem ir jārada vēlmi darboties. Jo bērns ar vizuālās mākslas palīdzību iepazīstina mūs ar savu iekšējo pasauli un pauž savu attieksmi pret pasauli. Lai bērni vēlētos aktīvi darboties ir svarīga ne tikai vide un materiālu daudzveidība, bet arī tēlotājdarbības paņēmieni atlase. Jāatrod veids, kā piedāvāt bērnam ko jaunu, neuzspiežot savu gribu. Pirmsskolēna zīmēdarbība tiek organizēta uz pedagoga ierosinātu darbību, kurā viņš līdzdarbojas ar bērniem. Ikvienu iepazīšanās ar jauniem zīmēšanas paņēmieniem bērniem liekas aizraujoša.

Pirmā aktivitāte „Zied visa pasaulīte”

Nodarbībai nepieciešami materiāli: akvareļu papīrs, gvašu krāsas, krāsu paliktņi, švammīte, vatīte, auduma gabaliņi.

Pastaigas laikā skolotāja kopā ar bērniem ir devusies uz tuvāko pļavu. Bērni ar lielu aizrautību aplūko pļavā sastaptos kukaiņus un puķes. Protams visvairāk tur ir sastopamas pienešes, jo bērni zin, ka pienešes ir pavasara vēstnesītes. Tāpat bērni pievērš uzmanību puķu un zāles krāsai.

Nodarbības gaita: bērni ir ļoti priecīgi par šo pastaigu. Kopā ar skolotāju pārrunā pavasarim raksturīgākās iezīmes, kādas puķes un kukaiņus ir redzējuši pļavā, kādās krāsās tie ir. Ar ko viņiem asociējas pavasaris. Bērni ar aizrautību stāsta. Lai darbiņš veiktos labāk un bērnos pirms darba uzsākšanu veicinātu pozitīvu attieksmi pret darbu, darba autore rosina kopā ar bērniem noskaitīt jautru skaitāmpantiņu:

Tipu tapu, tipu tapu,
Švammīte sveic krāsu savu.

Cipu capu, cipu capu,
Kas tā lec pa balto lapu?

Skaties, skaties, kas ir tas?

Švammes pēdas krāsainās (Zāle, 2008, 19).

(Skatīt pielikumu Nr.2).

Pēc pārrunām un redzētā skolotāja aicina iztēloties un attēlot savā darbā kāda varētu izskatīties pavasara ziedošā pļava. Krāsu paliktņi ielejam zaļu un dzeltenu guašu krāsu un ar pieejamo materiālu palīdzību veidojam ziedošu pļavu. Bērni ar lielu iniciatīvu pieiet šim darbam. Viņi savam darbam izvēlas sev tīkamos materiālus Sešpadsmit no bērniem, kuri piedalījās praktiskajā darbā, labprāt darbojas ar sev pazīstamajiem materiāliem, tāpēc lai veiktu savu darbu izmantoja švammi. Bērni nopiespiežot švammi uz lapas veido krāsu nospiedumus. Tādā veidā bērni var vērot krāsu sajaukumus, jaumus toņus un krāsas, kas veidojas strādājot ar švammi. Ar švammes palīdzību savos darbos var veidot jaunas tehnikas. Bērni labprātāk izmanto sev pazīstamas lietas, jo baidās eksperimentēt ar jauniem materiāliem. Bērniem patika šis darbs, jo šajā uzdevumā nebija nekādu ierobežojumu vai arī konkrētas norādes kā to veikt. Līdz ar to, bērni varēja radoši pieiet šim darbam un brīvi izpausties savā darbībā. Katrs darbiņš bija savādāks, jo katrs bērns savas izjūtas par pavasari bija atveidojis savādāk. Kad darbs bija pabeigts, bērni ar aizrautību vēlējās stāstīt par savu to.

Stella: „Man patīk zaļā krāsa, jo man mājās ir zaļš paklājs, kas līdzīgs zālei”.

Madara: „Man patīk, kad mēs kopā ar brāli sēžam pļavā un ar lupu aplūkojam kukaiņus.

Gustavs: „Es kopā ar vectēvu eju uz pļavu pakal zālei, ko nesam trušiem”.

Emīls : „Man patīk gulēt zālē un skatīties uz mākoņiem”.

(Pielikums Nr.2).

Nodarbības analīze: Darba autore vērojot bērnus secina, ka bērni nelabprāt savos darbos izmanto dažādus materiālus. Šīs aktivitātes gaitā pārsvarā visi no bērniem izvēlās jau sev pazīstamās un pārbaudītās tehnikas. Kaut gan autore uzskata, ka daudzveidīgu materiālu piedāvājums un dažādība ir svarīgs kritērijs bērna radošai darbībai. Piedāvājot bērniem materiālu daudzveidību, var secināt vai bērns ir ieinteresēts izmantot to, vai tomēr izvēlas vienveidīgu sev ierasto materiālu darbam. Līdz ar to autore secina, ka turpmākajās aktivitātēs piedāvās daudzveidīgāku materiālu klāstu, lai varētu kopā ar bērniem izmēģināt jaunas vēl nebijušas tehnikas un materiālus, kas palīdzēs radīt jaunus, skaistus darbiņus un ieinteresēs bērnus tālākai darbībai.

Otrā aktivitāte „Neredzamais tēls”

Nodarbībai nepieciešamie materiāli: trīs krāsu krāsainie zīmuļi, balta papīra lapa.

Nodarbības gaita: Skolotāja bērniem lūdz paņemt krāsainos zīmuļus, dzeltenu, zaļu un sarkanu. Piedāvā bērniem noklausīties pasaku, kuras laikā sadzirdot attiecīgo krāsu, bērniem jāuzzīmē pa visu lapu nelielas bumbiņas.

Reiz dzīvoja dzeltenā, sarkanā un zaļā krāsa. Kādu dienu viņas nolēma satikties. Tikšanās viņas norunāja zaļajā pļavā netālu no viņu mājām. Šodien bija ļoti karsts, jo dzeltenā saule sildīja gaisu tik ļoti, ka sarkanās magones, kas auga lauka malā no kartuma bija galīgi nokārušas savas galviņas. Krāsas to ļoti pārdzīvoja, jo arī diženajam ozolam viņa zaļās lapas no karstuma bija galīgi novītušas. Krāsas gāja un prātoja, kā lai palīdz nabaga augiem? Tad dzeltenā krāsa iesaucās, palūgsim lietutiņu, lai viņš mums palīdz. Tikko sadzirdējis savu vārdu, lielais, zilais mākonis bija klāt un sākās lietus. Sarkanā, zaļā un dzeltenā krāsa bija patiesi priecīgas, ka spējušas palīdzēt izslāpušajiem augiem (Skatīties pielikumu Nr 3).

Skolotāja stāstot pasaku līdzdarbojas kopā ar bērniem, uz lapas radot savu krāsu pasaku. Kad pasaka ir galā, skolotāja lūdz savilkt kopā visas uzzīmētās krāsu bumbiņas ar attiecīgo krāsas zīmuli. Tad rosina bērnus rūpīgi apskatīt un vērot savu darbu. Bērni savos darbos pamana, ka viņu darbos ir radušies jauni tēli. Notiek pārrunas. Ance, Miķels, Madara, Laila, labprāt stāsta, kādi jauni tēli ir radušies viņu zīmējumā. Olivers vēlas pastāstīt, bet sakautrējās, līdz ar to stāstu par viņa jauno tēlu nesadzirdējām. Amēlija, Jānis, Deivids, tikai pēc skolotājas pamudinājuma uzsāka stāstu.

Darba analīze: bērniem ļoti patika šis darbs, viņi ar lieli aizrautību un interesi klausījās pasaku. Ļaujot notikt brīnumam uz papīra, pedagogs rada arī brīnumu bērna dvēselē, bagātinot bērnu. Nenosakot bērnam konkrēta tēla radīšanu, bērns vizualizējot rada savu tēlu. Skolotāja var sekmēt bērnu vispusīgu attīstību un attīstīt radošu personību tikai tad, ja pats pedagogs ir radošs, kurš zīmēšanas procesā izmanto dažādus paņēmienus. Pēc šīs darba aktivitātes var secināt, ka bērni labprāt savos zīmējumos rada jaunus tēlus un labprāt vēlas stāstīt par to.

Trešā aktivitāte. „Rudu rudu rudenī”

Nodarbībai nepieciešamie materiāli : balta lapa, guašu krāsas, ūdens trauks, platā ota, burbuļplēve, vates kociņi, vates pikucīši.

Nodarbības gaita: pirms nodarbības sākuma, skolotāja ar bērniem dodas bērnudārza laukumā, kur aplūko rudenīgos kokus. Uz zemes var atrast arī pirmās nobirušās lapas. Bērni pēta atrastās lapas, aplūkojot, aptaustot un pat pasmaržojot tās. Par lielu izbrīnu ir tas, ka lai cik daudz lapu viņu neatrastu, neviena nav līdzīga, katra ir citāda. Ienākot grupā, skolotāja lūdz bērnus sagatavoties darbam. Bērni sakārto savas darba vietas. Pēc skolotājas ierosinājuma, bērni vēlas attēlot savu rudenīgo koku. Viņi izvēlas sev interesējošu materiālu. Ar dažādu materiālu palīdzību varēs atdarināt savu rudeni. Stella, Madara, Laila, Jānis, Oliveris, Amēlija savam darbam izvēlas pazīstamo materiālu – burbuļplēvi. Ar otas palīdzību uzklāja uz burbuļplēves krāsu un nospieda to uz baltās lapas. Meitenēm patīk darboties ar šo tehniku, jo viņu darbi kļūst interesanti un krāsaini. Emīls, Gustavs, Amēlija izvēlas savu darbu attēlot ar vates pikucīšu palīdzību, tas priekš viņiem ir kaut kas jauns, līdz ar to tas bērnos rosina vēlmi izmēģināt šo tehniku. Bērni mērcē vates pikucīšus krāsā un veido nospiedumus uz lapas. Savukārt pārējie vēlējās izmēģināt veidot nospiedumus ar vates kociņiem. Kad bērni bija pabeiguši darboties ar sevis izvēlētajiem materiāliem, darbi tika izlikti kopējai apskatei. Bērnu sejās varēja redzēt patiesu prieku un gandarījumu par paveikto darbu.

(Skatīties pielikumu Nr.4).

DARBA ANALĪZE: Šajā nodarbībā, darba autore piedāvāja bērniem uzzīmēt savu iztēloto rudeni, izmantot savos darbos dažādas tehnikas, veidojot nospiedumus ar burbuļplēvi, vates pikucīšiem, kā arī vates kociņiem. Bērniem ļoti patika darboties ar šiem materiāliem, jo viņi varēja izmantot jaunas tehnikas, ko līdz šim vēl nebija uzdrošinājušies izmēģināt. Šīs nodarbības laikā viņi aktīvi iesaistījās darbībā, darbojās ne tikai paši, bet arī viņu ķermeņi. Stellai visu laiku darbojās līdzī mēle, Annijai bija tik liela sajūsma, ka meitene cēlās kājas, lai varētu produktīvāk strādāt. Jānis ar Oliveru nevarēja vien nopriecāties, kādu faktūru var iegūt strādājot ar burbuļplēvi. Citiem bērniem līdz ar darbību darbojās arī galva un šupojās zem galda kājas. Grupā bija dzirdamas bērnu savstarpējās pārrunas par gūtajiem, rezultātiem. Bērnu sejās varēja vērot sajūsma, prieku, jo bērniem tika radīts brīnums.

Ceturtais aktivitāte „ Brīnumainais rudens ”

Nodarbībai nepieciešamie materiāli: balta lapa, guašu krāsas, ūdens krāsa, švammīte, krāsu paliknis, platā ota, mazie krāsu rullīši, ūdens trauks, zobu bakstāmie.

Nodarbības gaita: Lai sekmētu bērnam radošo attīstību, skolotāja rada bērniem radošu atmosfēru. Šīs dienas nodarbība tika organizēta ārā bērnu dārza laukumā. Par cik ārā ir rudens un apkārt ir daudz skaistu lapu. Pirms darba uzsākšanas skolotāja kopā ar bērniem salasa bērnu dārza teritorijā sastopamās koku lapas. Pārrunā ar bērniem kuram kokam varētu piederēt konkrētā lapa. Kad lapas ir aplūkotas, skolotāja mudina bērnus radošajai darbībai, piedāvājot strādāt ar daudzveidīgiem materiāliem. Bērni ar otas palīdzību var uzklāt uz lapas krāsu un veidot nospiedumus, vai var ņemt palīgā krāsu rullīšus un uzklāt krāsu ar tiem. Viņi jauc krāsas, lai lapu nospiedumi būtu krāsaināki un interesantāki. Ar zobubakstāmo kociņu palīdzību daži mēģina lapās ievilkt lapu dzīslu, tādā veidā savu darbiņu padarot vēl interesantāku. Bija arī bērni, kuri nevēlējās taisīt lapu nospiedumus, tie darbojās ar švammes palīdzību, veidojot savu brīnumaino rudeni. Kad darbiņš pabeigts, skolotāja ar bērniem noskaita dzejolīti:

Man ir rokā lapiņas, dzeltenas un sārtas,

Lapiņas, lapiņas, dzeltenas un sārtas.

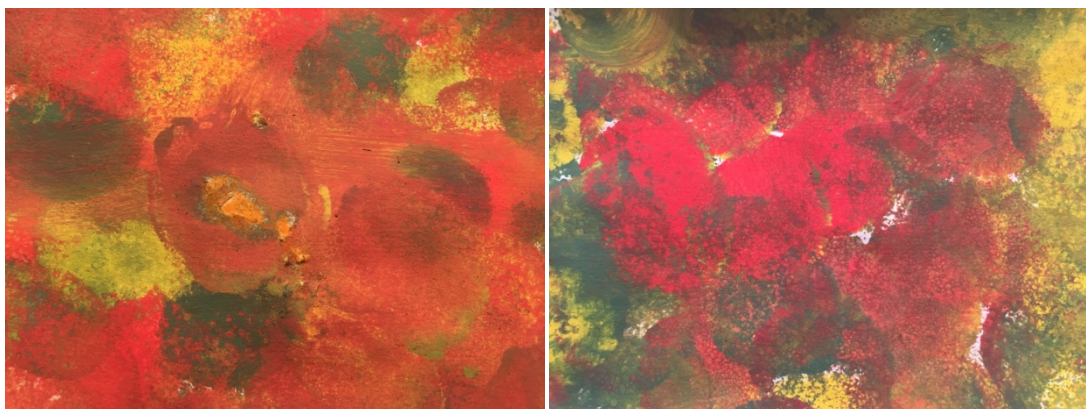
Lapiņas, lapiņas, dzeltenas un sārtas,

Es aiz lapas paslēpjos, un nevienam nerādos.

Lapiņas, lapiņas, dzeltenas un sārtas,

Lapiņas lapiņas, dzeltenas un sārtas.

(skatīt pielikumā Nr.5).

Darba analīze: darba autore balstoties uz bērnu emocijām un gandarījumu viņu sejās secina, ka bērniem šī nodarbība ļoti patika. Bērni darbojas patstāvīgi, nepiespiestā vidē, brīvi izvēloties sev nepieciešamās krāsas, nebija noteikti paraugi vai noteikumi. Bērni brīvi, izpaužot savas domas, emocijas un radošumu. Tēlotājdarbība ir pārsteigumiem un atklājumiem bagāta, tieši paša darbības procesā, kad bērns manipulējot ar daudzveidīgiem materiāliem, pedagoga ierosināts,

iedvesmots, rada savu atklājumu. Tādēļ organizējot tēlotājdarbības procesu pirmsskolā, būtiska uzmanība veltāma vides un materiālu nodrošināšanas, piedāvāšanas iespējām.

Piektā aktivitāte „Burbuļošnās”

Nodarbībai nepieciešamie materiāli: akvareļpapīrs, guašu krāsas, paliktnis, kokteiļsalmiņš, trauciņš masas jaukšanai, šampūns, ūdens trauks, bambusa kociņš.

Nodarbības gaita: pirms praktiskā darba uzsākšanas darba autore piedāvā bērniem noklausīties skaitāmpantiņu „Burbuļi”

Burbuli milzīgu, krāsainu

Sēdot uz kāpnītēm uzpūšu.

Vējiņš to debesīs augšup nes

Pārplīst! Tas sadalās pilītēs!

Pirmajam burbulim sekoja jauns,

Pieneņu kātu apkārt aug daudz.

Māmiņa arī man talkā nāk,

Lielie un mazie uz mākoņiem kāpj.

Burbuļus taurenis apbrīno:

Kā gan bez spārniem tie lidot prot?

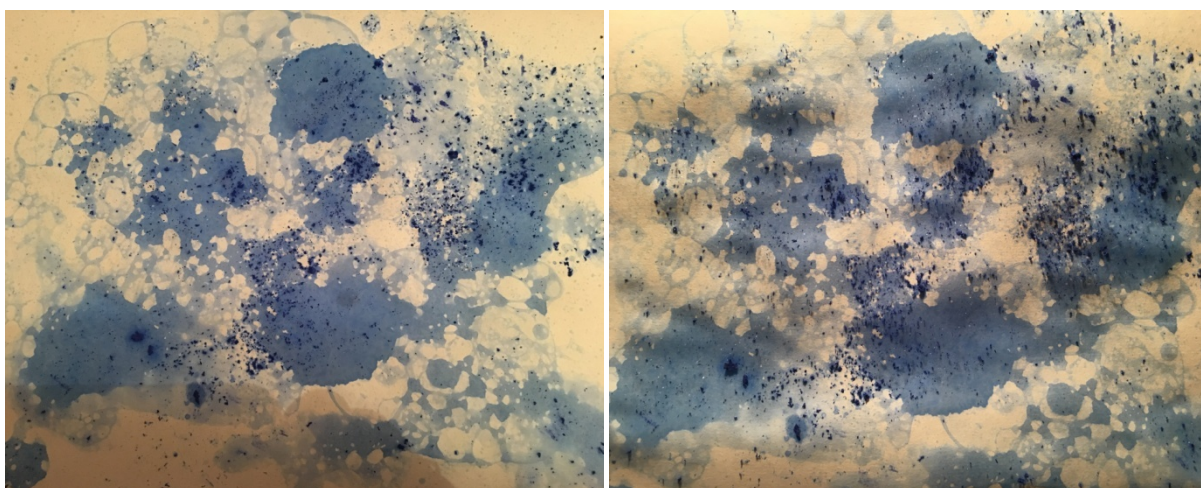
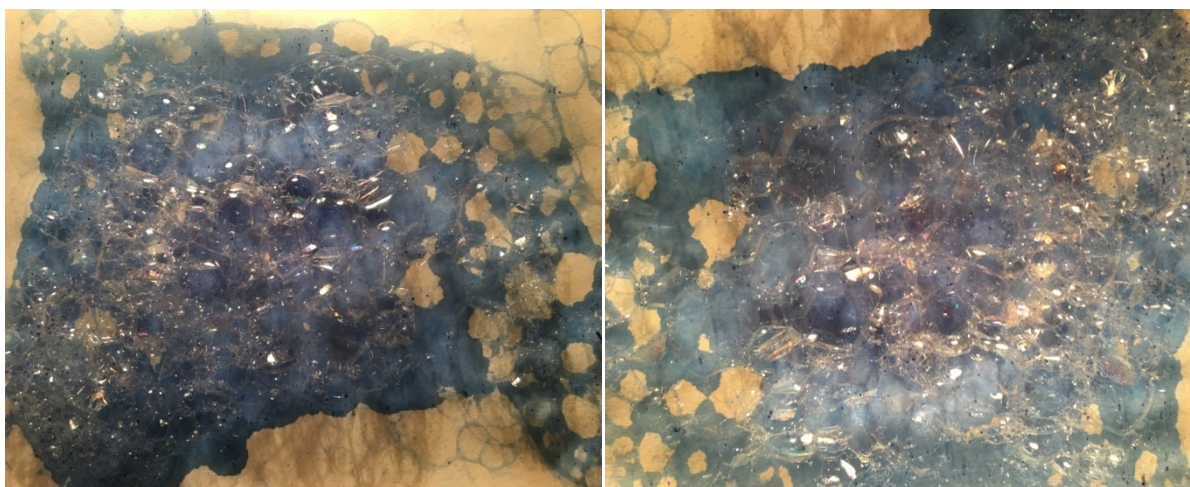
Augšup un lejup tos vējiņš nes,

Pārplīsa – labi, ka taurenis es! (Brice, 2016, 62).

(Skatīt pielikumā Nr.6).

Kad bērni noklausījušies skaitāmpantiņu, darba autore jautā bērniem:”Vai jūs kādreiz esat gatavojuši burbuļkokteili?” Varbūt varam to pagatavot kopā? Bērniem šī iecere liekas interesanta. Viņi ar lielāko prieku iesaistās kokteiļa pagatavošanā. Kad burbuļkokteilis gatavs, ar lielu aizrautību ķeras pie darba. Ar izveidoto masu un kokteiļsalmiņa palīdzību, bērni sāk pūst burbuļus, kuri nokrītot uz lapas atstājot interesantus nospiedumus. Pūšana ar salmiņu bērnos raisa prieku un dažādas emocijas. Deivids atzīstās, ka nevar papūst, jo viņam reibst galva. Savukārt Madarai un Emīlam tas izsauca smieklus, jo pūšot burbuļus uzpūš tik stipri, ka visa masa aizlido pa gaisu. Gustavs, Ance Jānis nopietni piegājuši šim darbam. Amēlija uzpūta tik lielu burbuli, ka tas pārsprāgst un nosmērē meitenes seju. ar krāsu Tas visos izraisa lielus smieklus. Stellai aktīvi darbojoties, strādā līdzī arī mēle. Kā zināms pūšana ar salmiņu ne tikai palīdz bērniem veidot jaunus tēlus un zīmējumus, bet ļauj attīstīt arī bērnu fantāziju. Uzlabo bērna valodas spējas, kā arī sekmē pareizu, ritmisku izelpu un ieelpu, aktīvi izrunāt skaņas, zilbes, un vārdus izelpas brīdī. Arī pārējie bērni aizrautīgi darbojas.

Darba analīze: pēc autores domām, šī bija viena no visaktīvākajām, jautrākajām un interesantākajām nodarbībām, jo šīs aktivitātes laikā pozitīvas emocijas guva ne tikai bērni, bet arī pati darba autore. Tik liela jautrība nebija novērota jau sen. Vadoties pēc autores izvirzītajiem kritērijiem, var apgalvot, ka visi izvirzītie kritēriji šīs dienas nodarbībā tika paveikti un īstenoti. Visi no praktiskā darba iesaistītajiem sešpadsmit bērniem, lieliski tika galā ar izvirzīto mērķu sasniegšanu. Bērni guva patiesu prieku, jo viņi saprata, ka burbuli var attēlot ne tikai uzvelkot apaļu aplīti lapā, bet arī šādā, viņiem interesantā un aizraujošā. Bērni atklāja, ka viņu brīnumainiem burbuļiem piemīt arī smarža. Jāatzīmē arī tas, kā norāda A. Špona bērnam nav svarīgs darbības rezultāts, bet gan process, kas bērnam sagādā prieku un aizrautību darbībā.

(Skatīties pielikumu Nr.6).

Sestā aktivitāte „Uzmini, kas es esmu”

Nodarbībai nepieciešamie materiāli: Guašu krāsas, glancēts krāsainais kartons, ūdens trauks, paliktnis, ota.

Nodarbības gaita: Darba autore kopā ar bērniem dodas pastaigā. Pastaigas laikā pārrunājot par lietām, par kuru būtību mēs zinām, bet dažreiz nezinām kā tas izskatās. Bērni iesaistās diskusijās stāstot par lietām, kuras nekad nav redzējuši, bet vēlētos uzzināt kā viņas izskatās. Atgriežoties no pastaigas darba autore aicina bērnu uz radošu darbiņu, piedāvājot radīt savu nezināmo tēlu. Lai radītu šo darbu, bērni pārloka uz pusēm krāsaino kartonu, saslapina ar ūdeni vienu no kartona malām, uzpilina uz viņas krāsu un aizver ciet. Krāsu uz lapas var likt ar otiņas palīdzību, pirkstiem vai citiem palīgmateriāliem. Kad krāsas saliktas aizloka ciet lapu un stingri piespiež. Atverot vaļā kartonu uz otras lapas atvēruma var ieraudzīt dažādus interesantus tēlus. Kad bērni bija pabeiguši savus darbus, katrs no viņiem vēlējās pastāstīt, ko viņi saskata šajā darbā, kāds jauns tēls ir izveidojies, veicot šo darbu.

(Skatīties pielikumu Nr.7)

Aplūkojot bērnu veikumu, var secināt, ka darbiņi ir radoši un interesanti. Madara savā darbā saskatīja skaistu taureni ar plaši izplestiem spārniem, savukārt Amēlija, ka viņa tagad zina kāds

izskatās saules zaķis, jo līdz šim viņai nekad nebija sanācis to uzzīmēt savos darbiņos. Par cik Stellai patīk viss, kas saistīts ar dinozauriem viņa savā darbā saskatīja dinozauru. Savukārt Sindija saskatīja savā darbā vakara sauli, kas ieslīgst jūrā.

Darba analīze: Bērniem jāļauj eksperimentēt, jāļauj kļūdīties, fantazēt un savās fantāzijās dalīties ar citiem, jādod bērnam iespēju izmēģināt dažādus darbības veidus, lai viņš spētu izvēlēties, kuras darbības viņu aizrauj. Tēlotājdarbība nav tikai rokas vingrināšanas veids, tas ir radošo ideju izteiksmes veids. Vadoties pēc autores izvirzītajiem kritērijiem, bērni darbojas ar krāsu jaukšanu, izmanto dažādus materiālu un tehnikas, papildina savus darbus ar jaunām idejām un tēliem, gūst prieku un gandarījumu par paveikto darbu.

Secinājumi

Veicot pētījumu par vecākās pirmskolas vecuma bērna radošās darbības sekmēšana zīmēšanā, darba autore secina, ka:

- radošās domas vecināšanai bieži vien svarīgs ir pats process un netik svarīgs ir risinājums vai rezultāts, svarīgāka ir pati darbošanās, bērni ir priecīgi par jaunu darbību atklājumu;
- bērns procesā var iesaistīties vai to pamest jebkurā stadijā. Iztēle ir viens no visnepieciešamākajiem izziņas procesiem vizuālajā mākslā. Vizuālās mākslas darbības attīsta, veido bērna novērtēšanas spējas, estētisko uztveri un gaumi, mākslinieciskās spējas, prasmi patstāvīgi veidot kompozīcijas, izmantojot dažādus materiālus, attēlošanas paņēmienus un vizuālās mākslas tehnikas;
- pašiem skolotājiem jābūt radošiem un atvērtiem jaunajam;
- radošums un tā darbība sniedz bērnam pozitīvas emocijas, attīsta bērnos iztēli un ļauj izpausties bērna fantāzijai;
- pamatojoties uz autores darbā minēto zinātnieku, psihologu, rakstnieku pētījumiem, radošums ļauj izpaust savas fantāzijas vienkāršos veidos, kļūst patstāvīgiem, bērnam jāļauj izpausties;
- darba autore secina, ka zīmēšana paver daudz iespēju bērņus rosināt radoši domāt, veicinot radošo domāšanu, darbību un iztēli;
- veicot pētījumu un izzinot autoru un psihologu atziņas, pētot bērnus ikdienas darbībā, apstiprinās izvirzītā hipotēze, ka ar zīmēšanu pirmskolas izglītības vidē bērni attīsta un bagātina savu personību, tāpēc ir ļoti svarīgi, lai tiktu veicināta bērnu radoša darbība, veicināts bērna radošums, izveidojot atbilstošu emocionālo un fizisko vidi, piedāvājot materiālu bāzi, atbalstot un iedrošinot bērnu, novērtējot viņa darbu.

Literatūras un avotu saraksts

1. Blīgzna, K. (1999). *Vizuālās mākslas ABC*. Rīga: Lielvārds.
2. de Bono, E.(2011).*Kā gūt radošas idejas*. Rīga: Zvaigzne ABC.
3. de Bono, E. (2010). *Lieliskais prāts*. Rīga: Zvaigzne ABC.
4. de Bono, E. (2009). *Sešas domāšanas cepures*. Rīga: Zvaigzne ABC
5. Brice, B. (2016).*Pirkstiņu rotaļas*. Rīga: RaKa.
6. Dzintere, D., Stangaine, I.(2005).*Rotaļa - bērna dzīves veids*. Rīga: RaKa.
7. Edeirs, Dž.(2008). *Radošas domāšanas māksla*. Rīga: SIA „Lietišķās informācijas dienests”.
8. Fišers, R. (2005). *Mācīsim bērniem domāt*. Rīga: RaKa.
9. Frīdenberga, B. (2003). *Vizuālā māksla pirmsskolā*. Rīga: RaKa.
10. Golubina, V.(2007). *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: SIA „Izglītības soļi”.
11. Grejs, Dž. (2001). *Bērni ir no debesīm*. Rīga: Jumava.
12. Hibnere, V.,Grosmane, L (2000). *Bērna vizuālā darbība*. Rīga: RaKa.
13. Informatīvs materiāls vecākiem. (2011). *Bērns sešu gadu vecumā: no rotaļām līdz mācībām*. Rīga: Valsts Izglītības Satura Centrs.
14. Karpova, Ā. (1998). *Personība. Teorijas un to rādītāji*. Rīga: Zvaigzne ABC.
15. Lieģeniece, D. (1992). *Bērns - pasaulē, pasaule – bērņā*. Rīga: Zvaigzne.
16. Nellke, M. (2003). *Kreativitātes metodes radošo spēju attīstīšanai*. Rīga: SIA „BALTA eko”.
17. Rimma, S. (2000). *Sekmīgas mācīšanās noslēpumi*. Rīga: Jumava.
18. Riņķis, J. (2007). *Intelektuālo spēju attīstīšana*. Rīga: RaKa.
19. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. (2000). Rīga: Zvaigzne ABC.
20. RPIVA Ģimenes un pirmsskolas pedagoģijas katedra. (2000). *Bērns kā vērtība*. Rīga: SIA „Izglītības soļi”.
21. RPIVA Ģimenes un pirmsskolas pedagoģijas katedra. (2015). *Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā*. Rīga: RaKa.
22. Rīgas Pedagoģija un Izglītības vadības augstskola Ģimenes un pirmsskolas pedagoģijas katedra. (2002).*Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē*. Rīga: SIA „Izglītības soļi”.
23. RPIVA Ģimenes un pirmsskolas pedagoģijas katedra. (2015). *Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā*. Rīga: RaKa.
24. Sūna, M., Žīgure, Dz., (2007). *Vai bērns ir gatavs skolai?* (64 .- 67.lpp) Rīga: „Pētergailis”,

25. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC.
26. Špona, A. (2004). *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Rīga: RaKa.
27. Špona, A. (2006). *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Rīga: RaKa.
28. Špona, A., Čamane, I. (2009). *Audzināšana. Pašaudzināšana*. Rīga: RaKa.
29. Šteina, H.,(2011). *Zīmes no citurienes*.Rīga.
30. Zāle, J. (2008). *Rotaļas ar krāsām*. Rīga: RaKa.
31. Zinātnisko rakstu krājums. (2003). *Radoša personība II*. Rīga: RaKA.
32. Zinātnisko rakstu krājums. (2003). *Radoša personība III*. Rīga: RaKa.
33. Zinātnisko rakstu krājums. (2008). *Radoša personība IV*. Rīga: „Kreativitātes zinātniskais institūts”.

PIELIKUMI

VECĀKU ANKETA.

1.Vai bērniem ir nepieciešamas zīmēšanas nodarbības?

- Jā
- Nē

2.Kādas darbības zīmēšana sekmē bērnos?

- veicina bērna radošo, intelektuālo spēju attīstību;
- attīsta bērna domāšanu, uztveri;
- atklāj bērna apslēptos talantus;
- attīsta apgūt prasmi izmantot dažādus vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļus.

3.Vai bērns gūst gandarījumu no paveiktā darba?

- Jā
- Nē

4.Kādus materiālus zīmējot bērns izmanto visbiežāk?

- krāsainie zīmuļi;
- pirkstiņkrāsas;
- krāsainie krītiņi;
- guaša krāsas;
- ūdenskrāsas.

5.Bērnām piemīt radošuma spējas?

- Jā
- Nē

6.Pēc kādiem kritērijiem to var secināt?

- bērns savos darbos rada jaunus tēlus;
- bērnam piemīt interese darboties ar dažādiem materiāliem;
- bērns izrāda interesi par to ko dara.

Pielikums Nr.2
Ziedošā pļava

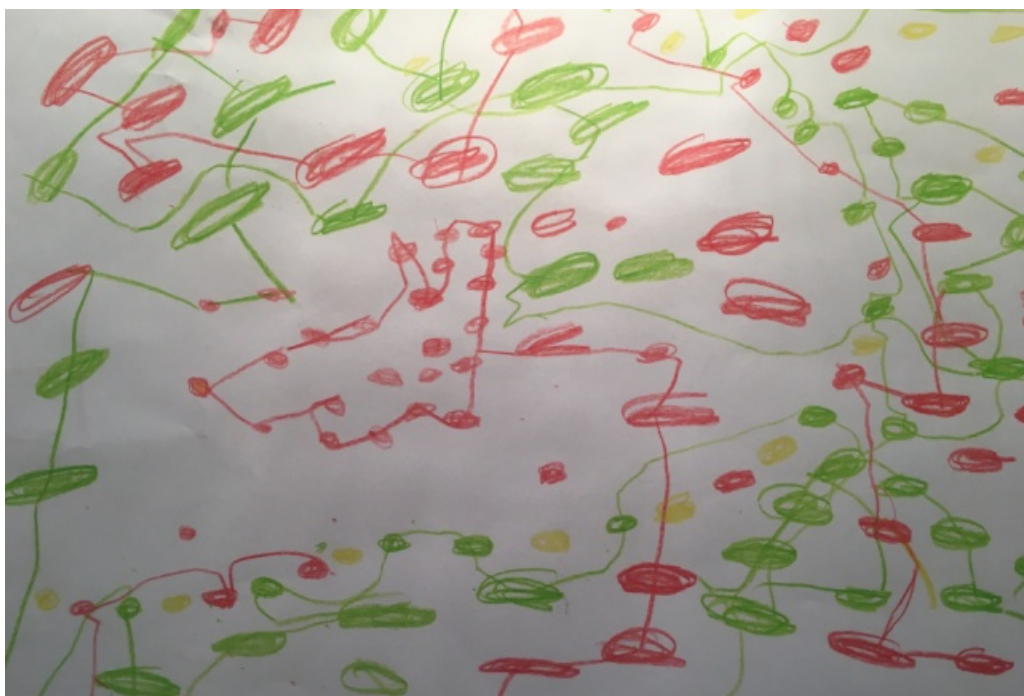

Tipu tapu, tipu tapu,
Švammīte sveic krāsu savu.
Cipu capu, cipu capu,
Kas tā lec pa balto lapu?
Skaties, skaties, kas ir tas?
Švammes pēdas krāsainās (Zāle, 2008, 19).

KRĀSU PASAKA.

Reiz dzīvoja dzeltenā, sarkanā un zaļā krāsa. Kādu dienu viņas nolēma satīties. Tikšanos viņas norunāja zaļajā pļavā netālu no viņu mājām. Šodien bija ļoti karsts, jo dzeltenā saule sildīja gaisu tik ļoti, ka sarkanās magones, kas auga lauka malā no kartuma bija galīgi nokārušas savas galviņas. Krāsas to ļoti pārdzīvoja, jo arī diženajam ozolam viņa zaļās lapas no karstuma bija galīgi novītušas. Krāsas gāja un prātoja, kā lai palīdz nabaga augiem? Tad dzeltenā krāsa iesaucās, palūgsim lietutiņu, lai viņš mums palīdz. Tikko sadzirdējis savu vārdu, lielais zilais mākonis bija klāt, un sākās lietus. Sarkanā, zaļā un dzeltenā krāsa bija patiesi priecīgas, ka spējušas palīdzēt izslāpušajiem augiem.

Neredzamais tēls

Rudu rudu rudenīti

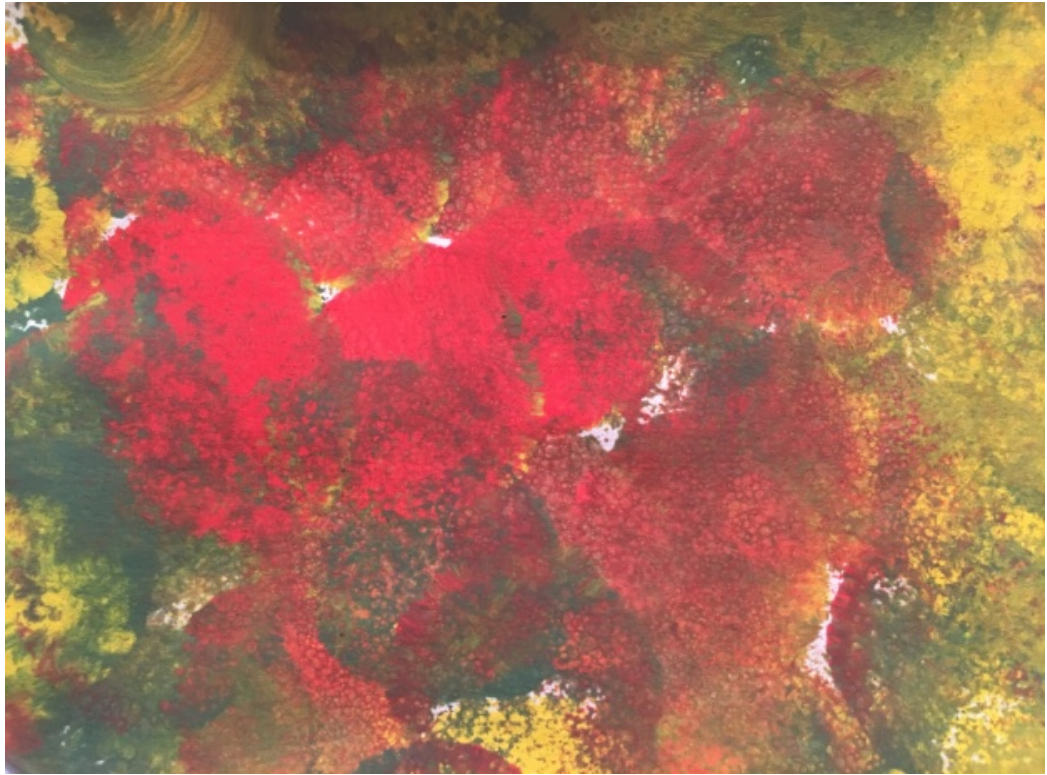

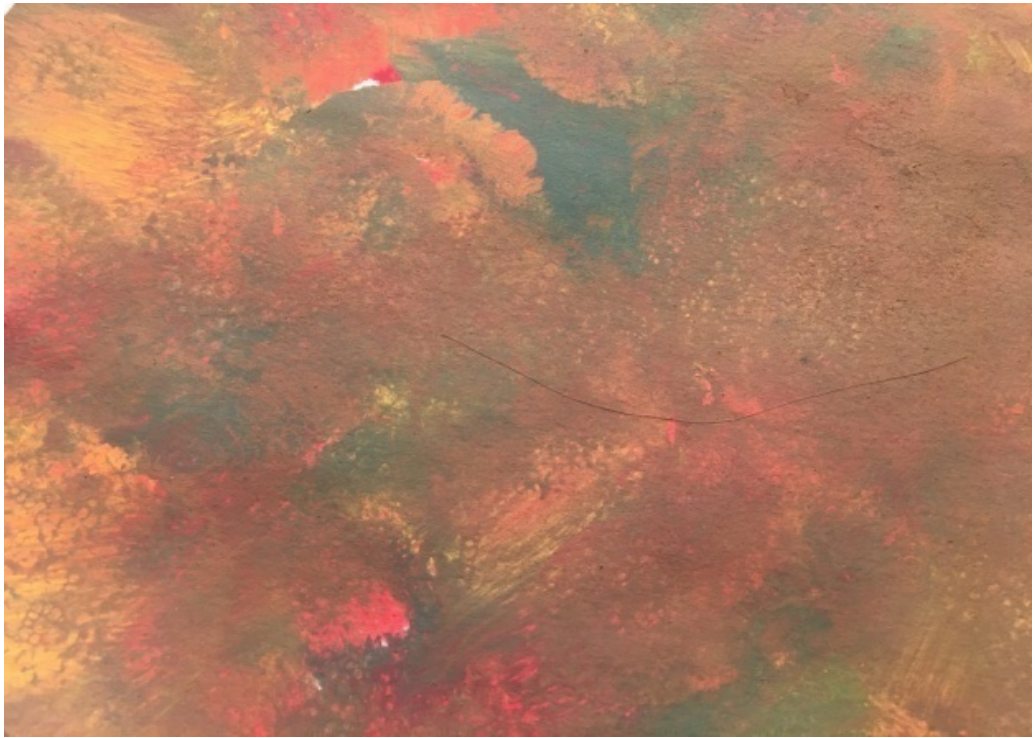

Pielikums Nr.5
Brīnumainais rudens.

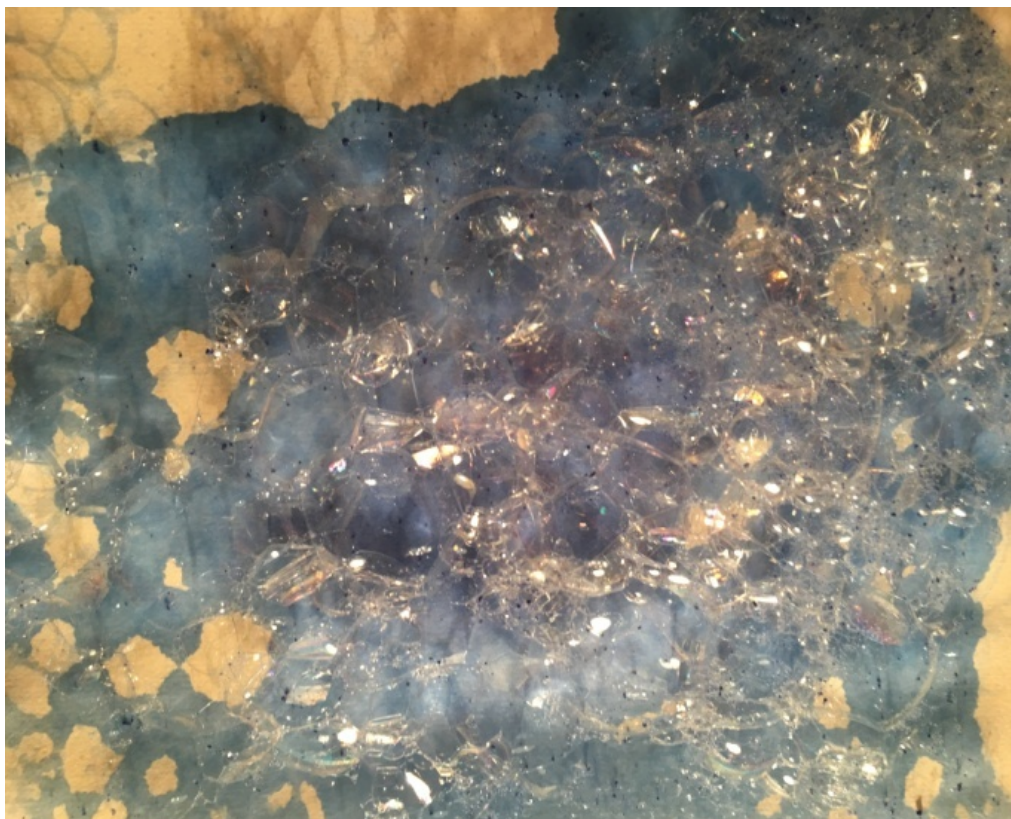
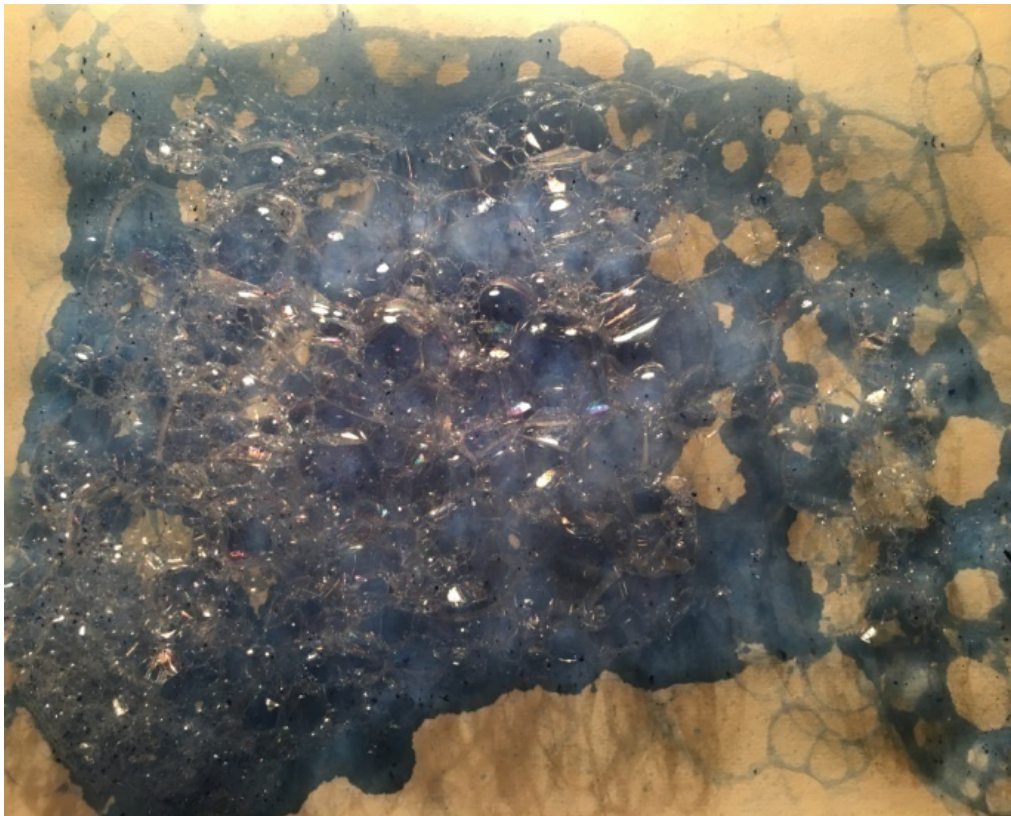

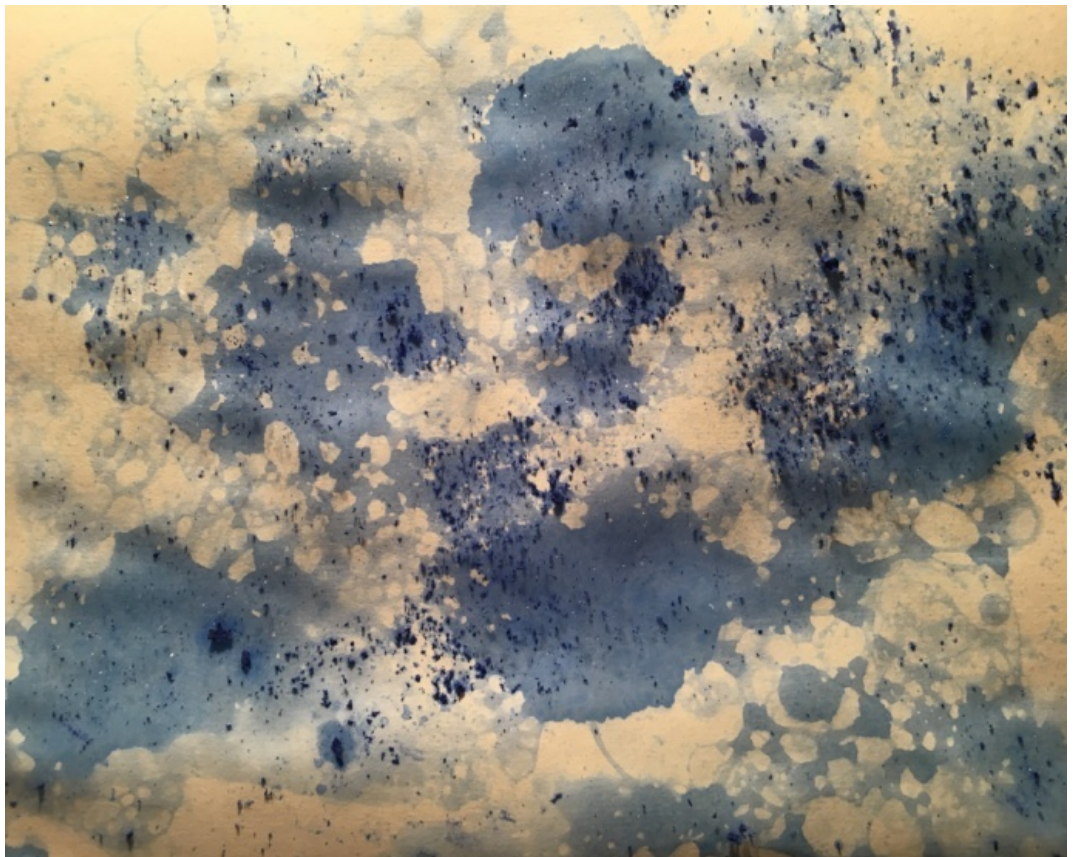
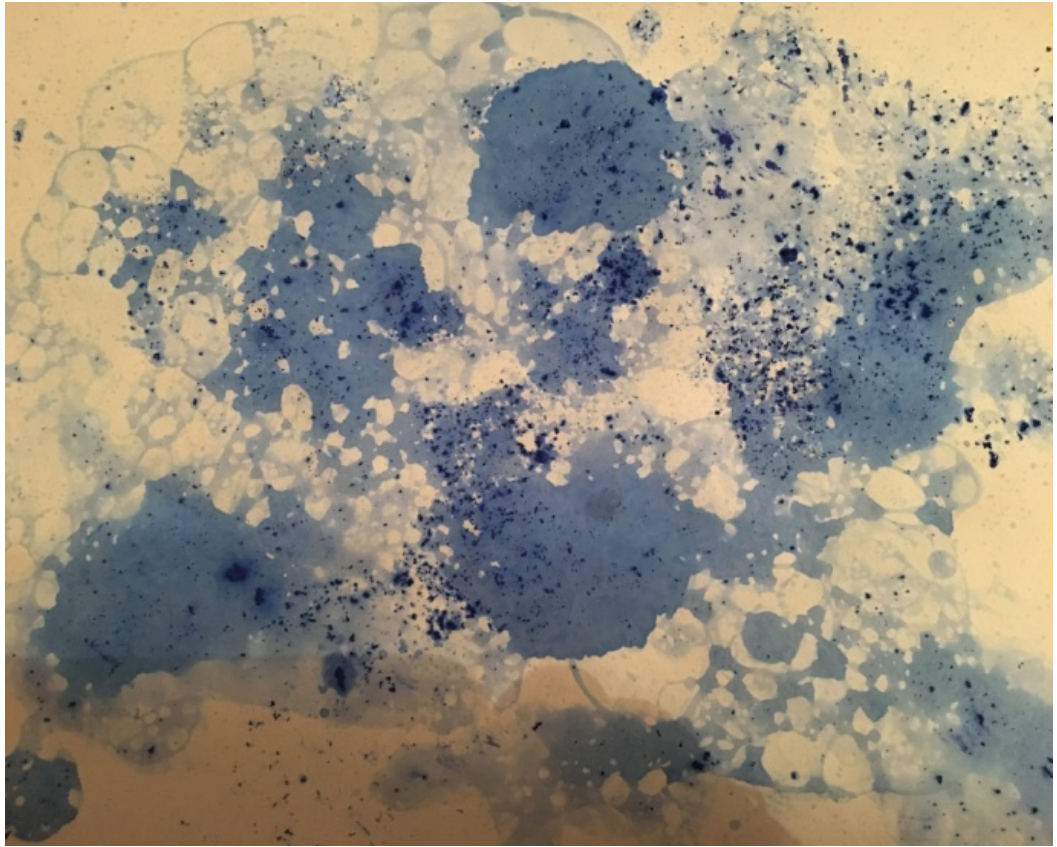

Man ir rokā lapiņas, dzeltenas un sārtas,
Lapiņas, lapiņas, dzeltenas un sārtas.
Lapiņas, lapiņas, dzeltenas un sārtas,
Es aiz lapas paslēpjos, un nevienam nerādos.
Lapiņas, lapiņas, dzeltenas un sārtas,
Lapiņas lapiņas, dzeltenas un sārtas.(Brice, 2016, 122).

Burbuli milzīgu, krāsainu
Sēdot uz kāpnītēm uzpūšu.
Vējiņš to debesīs augšup nes
Pārplīst! Tas sadalās pilītēs!
Pirmajam burbulim sekoja jauns,
Pieneņu kātu apkārt aug daudz.
Māmiņa arī man talkā nāk,
Lielie un mazie uz mākoņiem kāpj.
Burbuļus taurenis apbrīno:
Kā gan bez spārniem tie lidot prot?
Augšup un lejup tos vējiņš nes,
Pārplīsa – labi, ka taurenis es! (Brice, 2016, 62).

Uzmini, kas es esmu.

